

KARELIA-AMMATTIKORKEAKOULU
Matkailun koulutus

Maikki Luoma

SELVITYS SUOMALAISTEN SUKELLUSMATKAILUSTA

Opinnäytetyö
Toukokuu 2015

Tekijä
Maikki Luoma

Nimeke
Selvitys suomalaisten sukellusmatkailusta

Toimeksiantaja
Suomalainen Sukelluskoulu

Tiivistelmä

Tämän opinnäytetyön tavoite oli selvittää suomalaisten sukellusmatkailijoiden mielipiteitä sekä asenteita sukellusmatkailua kohtaan. Toimeksiantajana toimivalla sukellusyrityksellä oli tarve saada ajantasaista tietoa suomalaisten sukeltajien matkatoiveista, suosikkikohteista sekä harrastusaktiivisuudesta. Kyseessä on tutkimuksellinen opinnäytetyö.

Kyseessä oli kvantitatiivinen kyselytutkimus ja se toteutettiin avoimena Internet-kyselynä. Kyselyyn saatiin 534 vastausta. Tuloksista voidaan todeta, että vaikka suomalaiset sukeltajat ovat hyvin heterogeeninen joukko, sukeltamiseen liittyvät arvot ja asenteet ovat hyvin yhteneväisiä. Sukelluskohteiden suosio painottuu kotimaan sukelluskohteisiin, mutta myös kiinnostus kaukokohteita ja trooppisten vesien sukelluskohteita kohtaan on suuri. Sukeltajilla on realistinen käsitys sukellusmatkojen hinnoista ja kustannuksista, joskin matkojen hinnoitteluun toivotaan yksiselitteisyyttä ja selkeämpää näkyvyyttä.

Tämä selvitys viitoittaa tietä sukellusmatkailun jatkokehitysmahdollisuuksiin. Se voi auttaa sukellusmatkailupalveluiden kysyntää vastaavan tarjonnan kehittämiseen. Selvitys voi myös toimia pohjana mahdollisiin lisätutkimuksiin esimerkiksi suomalaisten sukeltajien kulkuskäyttäytymistä tai tarjolla olevien sukellusmatkailupalveluiden laatua koskien.

Kieli

suomi

Sivuja 38
Liitteet 1
Liitesivumäärä 5

Asiasanat
laitesukellus, sukellusmatkailu

THESIS
May 2015
Degree Programme in Tourism
Sirkkalantie 12 A
FI 80100 JOENSUU
FINLAND
013 260600

Author
Maikki Luoma

Title
Survey on Finnish Dive Tourism

Commissioned by
Suomalainen Sukelluskoulu

Abstract

The purpose of this thesis was to define how Finnish scuba divers see scuba diving and dive tourism, how active they are and which dive destinations are the most popular amongst them. The thesis was commissioned by Suomalainen Sukelluskoulu, a Finnish diving school and tour operator. The study aimed at finding the key elements for developing and improving Finnish dive tourism. One of the purposes was to provide them with up-to-date information concerning potential customers' needs and expectations on dive trips.

The quantitative study was carried out as an open online questionnaire and was responded by 534 people. The study results indicate that although Finnish divers are a very heterogeneous group, they share similar values and attitudes towards diving. The Finnish diving locations are the most popular, but interest in overseas locations and tropical waters as diving destinations is also high. The divers have realistic opinion on the dive trip prices, although more specific tour pricing and more visibility in marketing are required.

This study reveals possibilities for further development concerning Finnish dive tourism. It may be used as a tool to develop dive trip operations to meet potential customers' demands and form a basis for further studies on divers' consumer behavior and on the service quality of existing diving trips.

Language
Finnish

Pages 38
Appendices 1
Pages of Appendices 5

Keywords
dive tourism, scuba diving

Sisältö

Tiivistelmä

Abstract

1	Johdanto	5
2	Opinnäytetyön tausta ja tavoitteet	6
2.1	Toimeksiantaja sekä yhteistyökumppani	6
2.2	Opinnäytetyön tavoite	7
3	Sukellus	8
3.1	Sukellus lajina	8
3.2	Sukelluksen historiaa	8
3.3	Sukellustekniikat	9
3.4	Sukellusvarusteet	10
3.5	Sukeltamisen fysiikka sekä fysiologia	14
4	Sukeltaminen matkailun osa-alueena	16
4.1	Elämyksiä sukeltaen	16
4.2	Sukeltaminen – ohjelmapalveluita ja luontomatkailua	18
4.3	Harrastajamäärät ja lajin suosio	19
4.4	Liiketoimintana sukeltaminen	20
5	Tutkimusmenetelmät	22
5.1	Menetelmävalinnat	22
5.2	Kyselyn toteutus	24
6	Tulokset	25
6.1	Vastaajien perustiedot	25
6.2	Sukelluskohteet	27
6.3	Sukellusmatkojen ostaminen	29
6.4	Vastaajien arvoja ja asenteita sukellusmatkailua kohtaan	31
7	Tulosten luotettavuus	33
8	Pohdinta	35
	Lähteet	38

Liite

Kyselylomake

1 Johdanto

Sukeltaminen on kasvattanut suosiotaan niin harrastuksena kuin matkailun ohjelmapalvelunakin tasaisesti. Harvinaisesta extreme-lajista on tullut lomailijoiden suosima aktiviteetti ja sukelluskursseille ilmoittautuu entistä enemmän lajista innostuneita ihmisiä. Vedenalainen maailma ja sen tarjoamat elämykset ovat entistä helpommin tavoitettavissa sukeltamisen ja sukellusmatkailun kehittyessä.

Kiinnostukseni laitesukellusharrastukseen syntyi vuonna 2013. Peruskurssin käytyäni innostus oli niin kova, että halusin perehtyä aiheeseen myös opintojeni kautta. Hakeuduin ulkomailla toimivaan sukellusyritykseen työharjoitteluun ja seurasin yrityksen sukellusmatkailutoimintaa lähes koko meneillään olleen sesongin (talven 2014) ajan. Ennen työharjoittelua olin jo ottanut yhteyttä suomalaisiin alan toimijoihin ja harrastajiin, ja esitin heille ajatuksen sukellusmatkailun teemalla toteutettavasta opinnäytetyöstä. Aihe hyväksyttiin.

Oma kiinnostus aiheeseen vahvisti päätöstäni tehdä tästä aiheesta opinnäytetyö. Ollessani työharjoittelussa pääsin seuraamaan hyvin läheltä suomalaisten matkailijoiden sukellusretkiä, niiden toteutusta, matkalaisten palautteita, mielipiteitä, toiveita ja parannusehdotuksia. Olen sukeltanut sekä Suomessa että ulkomailla ja huomannut, että Suomessa toiminta on enemmän harraste- ja seuratoimintapohjaista, ei niinkään markkinoitu ja tuotteistettu matkailun osa-alue.

Opinnäytetyön tutkimusongelma muotoutui yhteistyökumppaneiden tarpeiden sekä omien huomioiden ja aiheeseen liittyviin tutkimuksiin perehtymisen kautta. Rajasin aiheen koskemaan suomalaisia laitesukellusmatkailijoita ja suomalaisen sukellusmatkailijan toiveiden ja tarpeiden hahmottamista. Kansainvälisen tutkimuksen toteuttaminen olisi ollut resursseihin ja aikatauluun nähden liian iso työ, ja koen ensisijaisesti tärkeäksi kotimaan sukellustoiminnan kehittämisen. Tutkimusmenetelmäksi valikoitui kvantitatiivinen kyselytutkimus.

Esittelen sukellustoiminnan lähtökohtia sekä sukeltamista matkailun osa-alueena. Raporttiin on sisällytetty myös opinnäytetyön toimeksiantajan, Suoma-

laisen Sukelluskoulun sekä yhteistyökumppani Sukeltajaliiton esittelyt. Käyn läpi työn tuloksia ja luotettavuutta. Pohdin lyhyesti työn hyödynnettävyyttä sekä jatkokehitysmahdollisuuksia. Raportin lopussa on liitteenä kyselylomake.

2 Opinnäytetyön tausta ja tavoitteet

2.1 Toimeksiantaja sekä yhteistyökumppani

Toimeksiantajani on Suomalainen Sukelluskoulu, sukellusmatkailuyritys, joka on perustettu vuonna 2010. Yrityksen perustaja ja elinkeinonharjoittaja on Petri Heikkinen. Yrityksen toimintaan kuuluu sukelluskoulutus, sukellustoiminnan sekä sukellusmatkojen ja -retkien järjestäminen. Lisäksi liiketoimintaan kuuluu sukellusvarusteiden myynti, maahantuonti ja valmistus sekä vesiurheilunnettomuuksiin liittyvä ensiapukoulutus. Suomalainen Sukelluskoulu on myös kansainvälisen Divers Alert Networkin (DAN) yhteistyökumppani. DAN tarjoaa sukeltajille kattavia sukellusvakuutuksia, turvallisuuskoulutusta sekä tietoa sukellustoiminnan turvallisuuden kehittämistä. Suomalaisen Sukelluskoulun isoimmat vuosittaiset tapahtumat ovat sukellusmatkat Ahvenanmaalle, Viroon sekä Punaiselle merelle.

Toimeksiantajana toimiva Suomalainen Sukelluskoulu on lupautunut sponsoimaan kyselyyn vastanneiden kesken suoritettavan arvonnän palkinnot. Pääpalkintona on sukellusmatka, lisäksi arvotaan neljä yrityksen lahjakorttia. Näiden palkintojen yhteenlaskettu rahallinen arvo on noin 600 euroa. Muutoin Sukelluskoululle ei tule kustannuksia työstä.

Yhteistyökumppaniksi pyydettiin myös Sukeltajaliittoa. Sukeltajaliitto ry on perustettu vuonna 1956 suomalaisten sukellusseurojen kattojärjestöksi. Sukeltajaliitto on Suomen suurin sukellusorganisaatio ja sukeltajien yhteisö. Sukellusseuroja on Suomessa n. 180 ja niissä on noin 11 000 rekisteröitynyttä jäsentä. Sukeltajaliiton ja jäsenseurojen käyttämä sukelluskoulutus on portaittain etenevä jatkuvan koulutuksen periaatteen mukainen järjestelmä. Sukeltajaliiton koulu-

tusohjelman mukainen kurssitarjonta vastaa kansainvälisten CMAS sekä NAUI-koulutusstandardien vaatimuksia. Liiton ja sen jäsenseurojen toiminta on avointa kaikille sukelluksesta kiinnostuneille.

Sukellusliiton toimintaan kuuluu erilaisten tapahtumien ja kilpailujen järjestäminen, sukelluskouluttajien ja seurojen ohjaajien koulutus, sukellusharrastuksen edunvalvonta Suomessa sekä ajantasaisen info- ja opetusmateriaalin tarjoaminen. Liitto edustaa suomalaista sukellustoimintaa ja suomalaisia sukeltajia kansainvälisissä yhteyksissä. Sukeltajaliitto julkaisee myös Sukeltaja-lehteä ja tarjoaa sukelluksen asiantuntijuutta median ja muun yhteiskunnan käyttöön. (Sukeltajaliitto 2014.)

2.2 Opinnäytetyön tavoite

Tutkimustehtävän ja tutkimusongelman asettelu vaatii tutkittavaan aiheeseen tutustumista ja lähdeaineistojen analysointia. Yleinen teema tai käsite täytyy jakaa tutkimuksen osaongelmiksi. Ongelman muotoileminen ja aiheen täsmällinen rajaaminen selkeästi ja ymmärrettävästi voi osoittautua haasteelliseksi. Työ voi helposti paisua kohtuuttomiin mittasuhteisiin, jos työlle ei ole asetettu selkeää tutkimusongelmaa tai tavoitteita. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2014, 124 - 125).

Opinnäytetyön tavoite muotoutui niin toimeksiantajan toiveiden kuin myös omien havaintojeni pohjalta. Sukellusmatkailu tutkittavana aiheena kehittyi yrittäjän tarpeesta saada ajantasaista tietoa suomalaisten sukeltajien matkatoiveista, suosikkikohteista sekä harrastusaktiivisuudesta. Tässä selvityksessä pyrittiin määrittämään millaisia suomalaiset sukellusharrastajat ovat; millaisia kohteita ja palveluita he suosivat matkoillaan sekä millaisia arvoja ja asenteita heillä on.

Tämä on tutkimuksellinen opinnäytetyö, jossa selvitettiin suomalaisten sukeltajien kokemuksia sekä mielipiteitä sukellusmatkoista ja sukeltamisesta Suomessa sekä ulkomailla. Tavoite tälle työlle oli saada päivitettyä ja käyttökelpoista materiaalia ja tutkimustuloksia sukellusmatkailusta. Selvityksen avulla suomalaisen sukellusmatkailun yritystoimintaa voidaan kehittää tulosten viitoittamaan

suuntaan, suomalaisten sukellusmatkailijoiden toiveiden ja tarpeiden mukaan. Sukellusyritystoimintaa voidaan näin entistä paremmin kehittää vastaamaan potentiaalisen asiakaskunnan esille tuomaa kysyntää.

3 Sukellus

3.1 Sukellus lajina

Sukeltamiseen kuuluu kaikki ihmisen vedenalainen toiminta. Vesi ja vedenalainen maailma ovat ihmiselle vieraita elementtejä, joihin tutustumiseen tarvitaan apuvälineitä. Sukellusvarusteiden käyttö ja vedenalaisten taitojen opettelu mahdollistavat erilaisia vedenalaisia harrasteita ja pääsyn aivan toisenlaiseen maailmaan. Parhaiten sukellustaitoja voi harjoitella sukelluskursseilla sukellusyritysten, sukellusseurojen ja muiden alan harrastajien kanssa – yksin sukeltaminen on hengenvaarallista. (Vikman 2004, 243.)

Eri sukellusmuotoja ovat muun muassa snorkkelisukellus, laitesukellus, vapaasukellus, tekniikkasukellus sekä sukelluskilpailutoiminta. Snorkkelisukellus ja laitesukellus ovat nykyään suosituimpia vapaa-ajan sukellustapoja (Jennings 2007, 7.) Sukelluskilpailutoimintaan kuuluu erilaisia lajeja kuten vapaasukellus, uppopallo ja uppokiekko, sukellustekniikkakilpailut, sukellussuunnistus sekä sukelluskalastus ja vedenalaisen valokuvauksen kilpailut. Urheilusukelluksessa ja kilpasukelluksessa sukeltajan on mahdollista kehittää sekä ylläpitää kuntoa ja veden alla liikkumisen taitoa.

3.2 Sukelluksen historiaa

Sukeltaminen alkoi muotoutua jo yli 5 000 vuotta sitten ja ensimmäiset kuvaukset toimivista sukelluslaitteista ovat myöhäiskeskiajalta. 1500 - 1800-luvuilla kehitettiin sukelluskellot, joissa ihminen saattoi viettää veden alla useita tunteja. Sukelluskelloista edettiin erilaisiin sukelluspukuihin, joiden huipentuma ja en-

simmäinen todella tehokas sekä turvallinen sukelluslaite oli kahden ranskalaisen, kapteeni ja meribiologi Jacques Cousteaun sekä insinööri Emil Cagnanin yhteistyössä kehittämä. Se oli vapaan hengitysrytmin mukaan toimiva, avoimeen kiertoon perustuva SCUBA-laite ja loi pohjan koko nykyiselle sukellustoinnille. Avoimen kierron laite tarkoittaa sitä, että hengittämiseen käytettävää hengityskaasua ei kierrätetä uudelleen sukeltajan käytettäväksi, vaan se poistuu uloshengityksessä veteen. (Vikman 2004, 24 - 25, 189). Sukeltamisen englanninkielinen termi *scuba* tulee sanoista self-contained underwater breathing apparatus. Termi on yleistynyt koskemaan kokonaisuudessaan lajia, jossa hyödynnetään vedenalaisen hengittämisen mahdollistavia varusteita.

1960-luvulla perustettiin ensimmäinen laitesukellukseen erikoistunut kaupallinen koulutusorganisaatio PADI, Professional Association of Dive Instructors (Jennings 2007, 128 - 129). PADI on nykyään suurin ja monipuolisin kansainvälinen kaupallinen organisaatio, joka järjestää sukelluskoulutusta lajiin tutustumisesta aina ammattilaistasolle asti. Muita kansainvälisesti tunnettuja sukellusorganisaatioita ovat NAUI (The National Association of Underwater Instructors) sekä CMAS (Confederation Mondiale des Activites Subaquatiques). Nämä kaikki organisaatiot tarjoavat sukelluskoulutusta sekä tietämystä sukelluksesta ja sen vaikutuksista ihmiseen, luontoon ja ympäristöön.

3.3 Sukellustekniikat

Sukeltaminen rinnastetaan liikuntamuotona uimiseen, ja jokamiehen oikeuden nojalla sukeltaa voi sellaisissa paikoissa joissa uiminenkin on sallittu. Suomessa on kuitenkin asetettu niin sanottuja suoja-alueita, joilla sukeltamiseen tarvitaan erillinen puolustusvoimilta anottava lupa. Lisäksi sukeltamista rajoittavat eri alueilla mahdollisesti ympäristönsuojelun ja luonnonpuistojen säännökset ja luvanvaraisuus. Suomessa tällaisia ovat esimerkiksi hylkeiden suojelualueilla liikkuminen. (Sukeltajaliitto 2009.)

Vapaa-ajan sukelluksista puhutaan myös virkistyssukeltamisena sekä urheilusukeltamisena. Sukeltamisen voi aloittaa osallistumalla sukellusseuran tai su-

kellusliikkeen järjestämälle sukelluskurssille. Kullakin organisaatiolla on omat koulutusohjelmansa, jotka kuitenkin ovat etenemismalliltaan yhteneväiset. Jos siis aloittaa harrastuksen esimerkiksi PADI-koulutuskeskuksen kautta, ei ole es-tettä käydä seuraavaa kurssia toisen sukellusorganisaation kautta. Kurssien hinnat vaihtelevat paljon, keskimäärin laitesukelluksen peruskurssi maksaa noin 350 - 450 euroa. Varusteet on mahdollista saada usein kurssin ajaksi lainaan, mutta harrastuksen edetessä omien varusteiden hankkiminen on suositeltavaa.

Tavanomaisesti virkistyssukelluksilla yhden sukelluksen kesto on 30 - 60 mi-nuuttia. Ammatti- ja tekniikkasukeltajat voivat viipyä veden alla jopa useita tun-teja. Sukeltaminen on sitä haastavampaa, mitä syvemmälle mennään. Virkis-tyssukeltamisen syvyysrajana pidetään yleisesti 40 metrin syvyyttä. Tätä sy-vennälle suuntautuvissa sukelluksissa, tai sukellusta kohteissa joissa ei ole mahdollisuutta nousta suoraan pintaan, kuten luolissa ja hylyissä, kutsutaan tekniikkasukeltamiseksi. Tekniikkasukellus eroaa virkistyssukeltamisesta syvyy-den lisäksi myös varusteiden ja käytetyn hengitysilman, kuten erilaisten seos-kaasujen suhteen. Tekniikkasukeltaminen vaatii aina erityiskoulutusta varustei-den, sukellustaitojen ja turvallisuuden suhteen.

3.4 Sukellusvarusteet

Snorkkelisukellus on pintasukellusta, jossa sukeltajan kasvot ovat veden alla, mutta vartalo enimmäkseen pinnalla ja hengitys tapahtuu snorkkeliputken kaut-ta. Snorklatessa käytettäviin välineisiin kuuluvat sukeltajan perusvarusteet: su-kellusmaski, snorkkeliputki sekä räpylät. Ihmissilmä tarvitsee toimiakseen ilmati-lan, jonka sukellusmaski mahdollistaa. Maskin käytön tärkein taito on maskin tyhjennys vedestä. Räpylöillä potkitaan vauhtia ja mahdollistetaan sulava sekä vain vähän sukeltajan energiaa kuluttava liikkuminen vedessä. Snorkkeliputki mahdollistaa ilmansaannin.

Hyvä perusvälinetekniikan hallinta, kuten maskin tyhjennys vedestä, räpyläpot-kut ja snorkkelin avulla hengittäminen helpottavat myös laitesukellukseen totut-tautumista. Snorkkelisukeltaja voi sukeltaa myös pintaa syvemmälle ja harjoitte-

lun myötä saavuttaa jopa 10 - 20 metrin syvyyden ja pysytellä veden alla henkeä pidättäen 30 - 90 sekuntia. Snorkkelisukellusvarusteiden kanssa sukeltaessa takaisin pintaan noustessa snorkkeliputkeen päässyt vesi puhalletaan voimakkaalla uloshengityksellä pois. Snorkkelisukellus on erinomainen tapa aloittaa tutustuminen sukeltamiseen ja vedenalaiseen maailmaan. (Vikman 2004, 243 – 244.)

Laitesukeltajan varusteet vaihtelevat paljon sukellusolosuhteista ja sukeltajan taidoista riippuen. Huolletut ja asianmukaiset sukellusvarusteet parantavat sukellusturvallisuutta ja sukellusmukavuutta. Sukellusvarusteita on kehitetty alan kehittymisen myötä, ja nykyään on tarjolla useita erilaisia varustevaihtoehtoja. Sukeltajan perusvarusteisiin kuuluvat sukellusmaski, räpylät, snorkkeli, sukelluspuku tossuineen ja käsineineen, painovyö, sekä veitsi hätätilanteiden varalta. Ilmansaannin mahdollistavat sukelluslaitteet koostuvat tasapainotusliivistä, regulaattorista eli paineenalentajasta, hengitysilman annostimesta sekä varaannostimesta, painemittarista sekä paineilmapullosta. (Vikman 2004, 231 – 233.)

Lämpimissä ja kirkkaissa vesissä sukeltaessa, samoin kuin allasharjoituksissa ei välttämättä tarvita sukelluspukua lainkaan. Useimmiten sukelluspuku on kuitenkin hyvä olla suojaamassa hiertymiltä ja osumilta sekä kylmyydeltä. Sukelluspukuja on olemassa märkäpukuja sekä kuivapukuja. Kuivapuvussa sukeltaja pysyy kuivana, ja puku estää sukeltajaa joutumasta kosketuksiin ympäröivän veden tai muiden nesteiden kanssa. Esimerkiksi ammattisukeltajat saattavat joutua sukeltamaan likaisissa olosuhteissa kuten viemäreissä tai öljyisissä kohteissa. Tällöin kuivapuku on ehdoton varuste. Se on myös märkäpukua lämpimämpi, mutta teknisesti haastavampi puku. (Vikman 2004, 156.)

Suurin osa sukeltajista käyttää märkäpukua. Märkäpuvut valmistetaan soluneeopreenista ja ne eristävät lämpöä vain kohtalaisesti. Märkäpuku sallii kuitenkin sukeltajalle kuivapukua paremman liikkumisvapauden ja ketteryyden. Pohjoisissa vesissä sukeltaessa märkäpuvun lämmöneristyskyky ei useinkaan riitä ympärivuotiseen käyttöön, vaan ennen pitkää harrastajat siirtyvät kuivapuvun

käyttöön. Eteläisissä vesissä sukeltaessa 3 mm vahvuinen puku on usein riittävä, kun taas pohjoisilla alueilla 5-7 mm tai jopa 10 mm paksuiset neopreenipuvut ovat tavanomaisempia. Neopreeni puristuu kasaan paineen kasvaessa, eli syvemmälle sukeltaessa, mikä vaikuttaa puvun lämmöneristyskykyyn heikentävästi. (Vikman 2004, 152 – 158.)

Sukelluspuvun aiheuttaman nosteen neutraloimiseksi sukeltajan täytyy käyttää painovyötä, johon kiinnitetään lyijypainolevyjä. Vikman toteaa nosteesta seuraavaa: ”Arkhimedeen lain mukaan veteen upotettuun kappaleeseen kohdistuu kohottava voima, joka on kappaleen tilavuisen vesimäärän massan suuruinen.” Tätä voimaa kutsutaan nosteeksi. Jos kappaleen noste on suurempi kuin sen massa, niin kappale nousee pinnalle. Kun taas noste on pienempi kuin kappaleen massa, kappale vajoaa. Nosteen ollessa yhtä suuri kappaleen massan kanssa, kappale ei nouse eikä vajoa vaan pysyy missä tahansa syvyydessä paikallaan. Laitteilla sukeltaessa pyritään tähän neutraaliin kelluvuuteen ja nosteen hallitsemiseen.

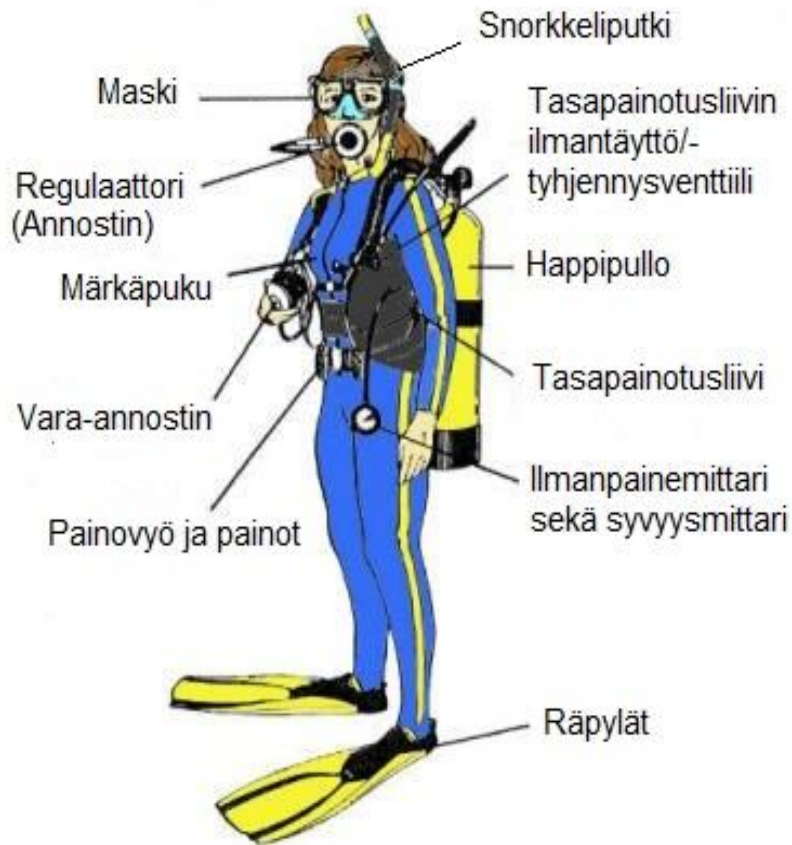
Nostetta voidaan hallita oikealla painotuksella, painovyön ja lyijypainojen avulla sekä säätelämällä tasapainotusliivin ilmamäärää. Painovyön ja lyijypainojen tulee olla hätätilanteiden varalta helposti yhdellä kädellä irrotettavissa. Painoja tarvitaan sukelluspuvusta, muista varusteista sekä sukeltajan taidoista riippuen n. 1-10kg. Kuivapuvun kanssa sukeltaessa tarvitaan painoja tätäkin enemmän pukuun jäävän ilman aiheuttaman nosteen neutraloimiseksi. (Vikman 2004, 167.)

Sukelluslaitepaketti koostuu tasapainotusliivistä, johon kiinnitetään paineilmapullo sekä regulaattori. Tasapainotusliivillä voidaan säädellä sukeltajan nostetta lisäämällä tai vähentämällä liiviin ilmaa. Regulaattori koostuu niin sanotusti ensimmäisestä ja toisesta vaiheesta. Regulaattorin ensimmäinen vaihe kiinnitetään paineilmapulloon. Se tasaa paineilmapulloon paineen samalle tasolle vallitsevan ympäristön kanssa ja mahdollistaa ilman saannin säiliöstä. Ilma hengitetään toisen vaiheen eli annostimen kautta. Regulaattorissa tulee olla aina mukana vara-annostin hätätilanteiden varalta. Näin voidaan varmistaa ilmansaanti hätätilanteissa kuin myös ilman jakaminen hädässä olevan sukellusparin autta-

miseksi. Myös laitesukeltajalla on hyvä olla snorkkeliputki varusteissa mukana, sillä pintaautuessa se saattaa helpottaa hengittämistä esimerkiksi aaltoisessa kohteessa. (Vikman 2004, 191 – 195.)

Sukeltajalla tulee olla mukana veitsi, kello, ilmanpainemittari, syvyysmittari sekä kompassi. Kellon, syvyysmittarin ja kompassin avulla tarkkaillaan sukelluksen edistymistä ja sukellussuunnitelman mukaan etenemistä. Veitsi tulee olla mukana turvallisuusvälineenä, sillä sukeltaja saattaa sotkeutua kalastusverkkoihin, köysiin tai muihin vastaaviin esteisiin. Taskulamppu ja pariköysi ovat pimeissä tai sameissa vesissä välttämättömiä varusteita.

Lisäksi sukeltajan varustusta voi täydentää erilaisilla sukellusta ja sukellusturvallisuutta parantavilla ja helpottavilla laitteilla. Tällaisia ovat esimerkiksi sukellustietokoneet, erilaiset merkinantovälineet sekä harrastevälineet, kuten kamera. Sukellustietokoneet seuraavat ja tallentavat sukelluksen edistymistä. Niillä voidaan analysoida toteutuneen sukelluksen profiilia ja käyttäjän sukellushistoriaa. Merkinantovälineillä parannetaan niin sukeltajan, kuin muidenkin vesilläliikkujien turvallisuutta. Merkinantovälineinä voidaan käyttää esimerkiksi poijuja ja lippuja jotka varoittavat sukeltajien läsnäolosta.

Kuva 1. Sukeltajan varusteet. (Kuvälähde tuntematon.)

3.5 Sukeltamisen fysiikka sekä fysiologia

Sukeltamisen fysiikassa tärkein huomioitava asia on paine. Painetta mitataan bar- mittayksikköinä. Ilman paine merenpinnan tasolla on 1 bar. Ihminen joutuu sukeltaessaan normaalia korkeamman paineen alaiseksi. Paine kasvaa 1 barilla jokaista 10:tä syvyysmetriä kohden. (Vikman 2004, 34.)

Paineen kasvu vaikuttaa kaasujen käyttäytymiseen yhdessä tilavuuden ja lämpötilan kanssa. Paineen muutoksen vaikutukset elimistössä ja käytettävissä hengityskaasuissa ovat sukeltajalle oleellisia perustietoja. Kaasulait ja paineen muutokset huomioiden sukeltaminen on turvallista eikä vaaranna sukeltajan terveyttä. Ihmisen ilman täyttämät ontelot, kuten välikorvat, pään ontelot sekä keuhkot ovat alttiita painevammoille, ellei painetta saada tasattua. Korvien paineen tasaaminen on sukeltajalle välttämätön taito. Korvien paineentasauksen epä-

onnistuminen tai laiminlyönti voi johtaa tärykalvon puhkeamiseen ja koko sukellusharrastuksen estymiseen.

Vakavin paineen aiheuttama vaara on dekompressiotauti eli sukeltajantauti. Normaalissa ilmanpaineessa ihmisen veressä on liuenneena typpeä. Sukellettaessa ja paineen kasvaessa typpeä liukenee kudoksiin lisää. Ylös noustessa ylimääräinen typpi poistuu kudoksista. Jos nousu tapahtuu liian nopeasti, vereen muodostuu typpikuplia, jotka voivat tukkia verenkiertoa ja aiheuttaa pahimmillaan halvauksen tai kuoleman. Lieviä sukeltajantaudin oireita ovat ihon kutina ja kihelmöinti. Oireet alkavat usein pian pintaan tulon jälkeen. Vakavampia oireita ovat nivelten särky sekä erinäiset hermoston toiminnan oireet kuten aistiharhat. Vakavien oireiden ilmetessä tulee välittömästi hakeutua hoitoon. Ensiapuna voidaan käyttää puhtaan hapen hengittämistä ja liikunnan välttämistä. Dekompressiotautia voidaan hoitaa painekammiossa, jossa ihminen paineistetaan uudelleen sukellusta vastaaviin olosuhteisiin. Tällöin typpikuplat pienenevät, ja painetta ruvetaan alentamaan hitaasti maan pinnalla vallitsevaa painetta kohti. (Vikman 2004, 104 – 106.)

Dekompressiotautia voi välttää pitämällä huolta tarpeeksi hitaasta nousunopeudesta. Nousun tulee tapahtua niin hitaasti, että typpi ehtii liueta kudoksista muodostamatta kuplia. Yleinen ohje on, että 10 m:n / min nousunopeus ei saa ylittyä ja sukeltajan on pidettävä turvapysähdyksiä eli pysähdyttävä nousun aikana tietyssä syvyydessä odottamaan typen liukenemistä. Sukeltajantaudin ehkäisemiseksi ja nousunopeuksien tarkkailun avuksi on kehitetty erilaisia sukellustaulukoita joiden avulla voidaan laskea turvallinen nousutahti ja tarvittavat turvapysähdykset. (Vikman 2004, 106.)

Paineen ja kaasujen lisäksi sukellusfysiikassa tulee huomioida noste sekä valon ja äänen havaitsemisen muutokset sukellettaessa. Ääni kulkee vedessä nopeammin kuin ilmassa. Tästä syystä äänen tulosuuntaa ei voi paikallistaa vedessä. Valo taittuu ilman ja veden rajakohdassa ja vaikuttaa sukeltajan näköön siten, että esineet näyttävät olevan veden alla kolmanneksen suurempia ja neljänneksen lähempänä kuin ilmassa. Valon häviö on vedessä huomattava. Valolla on eri aallonpituuksia, jotka vaikuttavat kyseessä olevan värin häviöön ve-

dessä. Punainen suodattuu eli absorboituu jo matalalla (n. 3 m) mutta sininen on vielä 60 metrissäkin yli 70 % havaittavissa. (Vikman 2004, 57 – 59.)

4 Sukeltaminen matkailun osa-alueena

4.1 Elämyksiä sukeltaen

Sukeltaminen on matkailijalle ohjelmallinen elämys ja seikkailu, jonka onnistunut toteutus vaatii palveluntarjoajalta ammattitaitoa niin ohjelmapalveluiden tuottamisessa, sukeltamisessa lajina kuin myös markkinoinnissa ja turvallisuusasioissa. Sukeltaminen voidaan lukea ainakin elämys- ja seikkailumatkailun, luontomatkailun sekä matkailun ohjelmapalveluiden piiriin kuuluvaksi aktiviteetiksi. Se on kehittynyt viimeisen 20 vuoden kuluessa kohtalaisen edulliseksi ja helposti lähestyttäväksi aktiviteetiksi. Vaikka se usein määritellään edelleen extreme-lajiksi esimerkiksi vakuutusyhtiöiden osalta, sitä ei enää niinkään pidetä vaarallisena adrenaliinihakuisten matkailijoiden lajina (Kivinen 2009, 7.)

Perinteisiä elämysteollisuuden aloja ovat esimerkiksi esittävän taiteen ja median alat. Uusi elämysteollisuus on löytänyt jalansijan useilta eri aloilta, ja erityisesti matkailuteollisuus on ottanut elämykset omakseen (Boxberg & Komppula 2002, 28). Luonnon ja kulttuurin tarjoamat elämykset matkailijoille ovat matkailumarkkinoinnin valttikortteja. Elämysmatkailu ja siihen liittyvien käsitteiden sisältö on vaihdellut ja muuttunut paljon.

Elämys on yksi vaikeimmin määriteltävistä asioista. Lapin elämysteollisuuden osaamiskeskus on määritellyt elämyksen moniaistiseksi, merkittäväksi ja unohtumattomaksi kokemukseksi, joka voi tuottaa kokijalleen henkilökohtaisen muutokokemuksen. Elämys on henkilökohtainen tapahtuma, tilannesidonnainen ja ainutkertainen (Lapin korkeakoulukonserni 2010). Elämys on aina subjektiivinen kokemus, eikä sitä näin ollen voida takuuvarmasti tuottaa tai luvata, mutta lähtökohtia ja puitteita elämyksen onnistuneeseen tuottamiseen voidaan valmistella ja kehittää (Boxberg & Komppula 2002, 29). Elämyspalvelut pyrkivät tuotta-

maan kuluttajalle tarjotun palvelun kautta elämyksen. Elämysten tarjoaminen ja toteutuminen vaatii palvelukonseptin ja palveluprosessien jatkuvaa kehittämistä. Elämyspalvelut ja elämystalous voidaan määritellä palveluntarjoajan mahdollisuudeksi kehittää palvelua, viedä se uudelle tasolle ja tätä kautta tarjota kuluttajalle entistä parempi ja suurempi kokemus – elämys (Grönroos 2009, 35 – 36.)

Seikkailumatkailu on matkailua, jossa etsitään voimakkaita elämyksiä jännittävien ja jopa vaaralliselta tuntuvien tilanteiden ja aktiviteettien avulla (Hemmi 2005, 357). Tapahtumasta tai toiminnasta tulee seikkailu, kun lopputulos ei ole asiakkaalle varma tai täysin arvattavissa. Epävarmuus siitä, mihin päädytään ja milloisten vaiheiden kautta, tekee ohjelmasta tai matkasta seikkailun. Seikkailumatkailutuote on tuote tai palvelu, jossa elämys syntyy aktiivisesta osallistumisesta uuteen, erilaiseen, usein jännittävään tai jopa pelottavaan kokemukseen normaalista poikkeavassa ympäristössä. Seikkailumatkailu voidaan jaotella tutkimusmatkailuun, virkistysseikkailumatkailuun, sekä vaativaan seikkailumatkailuun. (Lackman & Verhelä 2003, 178 – 183.)

Lähtökohtana seikkailumatkoille on asiakkaiden tarve kokea seikkailua ja jännitystä, jotain uutta ja erilaista (Lackman & Verhelä 2003, 184). Seikkailumatkailun suosio on kasvanut huomattavasti 1990-luvulta lähtien. Kaupallisen seikkailumatkailun alkuperämaana pidetään luonnonoloiltaan ja ilmastoltaan monipuolista Uutta-Seelantia. Seikkailumatkailua on kehitetty pitkälle myös Australiassa, Pohjois-Amerikassa ja Skotlannissa (Kleemola 2014, 44.)

Seikkailumatkailun käsite on 2000-luvulla muuttunut, eikä se ole enää yksiselitteisesti adrenaliinia tuottavien vauhdikkaiden kokemusten etsimistä. Seikkailuna pidetään myös toimintoja, jotka mahdollistavat autenttisen kertaluontoisen kokemuksen ilman seikkailun käsitteeseen vahvasti liittyvää riskiä ja haastetta (Easto & Warburton 2010, 4). Vesi toimintaympäristönä, sukeltamiseen tarvittavat erityisvarusteet sekä vedenalainen aistien rajoittuminen luovat usein seikkailullisen elementin sukellusretkille.

4.2 Sukeltaminen – ohjelmapalveluita ja luontomatkailua

Matkailun ohjelmapalvelut voidaan määritellä omatoimisiksi tai ohjatuiksi toiminnoina, jotka pohjautuvat luontoon, liikuntaan, terveyteen, kulttuuriin tai viihdytykseen. Ohjelmapalveluiden määrittelyssä olennaista on kuluttajan osallistuminen aktiiviseen toimintaan tai tapahtumaan. Ohjelmapalveluiksi voidaankin käsitellä kaikki ne matkajärjestelyt ja aktiviteetit, jotka eivät kuulu varsinaisiin majoitus-, ravitsemis- ja kuljetusjärjestelyihin ja jotka tuottavat asiakkaalle matkasta syntyvän elämyksen. (Lackman & Verhelä 2003, 17 – 18.)

Lackman ja Verhelä toteavat Matkailun ohjelmapalvelut – kirjassaan luontomatkailusta seuraavaa: ”Luontomatkailu on matkustamista luontoon joko omatoimisesti tai matkanjärjestäjän ohjaamana, siten että olennaisena osana matkaa on lihasvoimiin tai luonnonvoimiin perustuva liikkuminen luonnossa.” Elämykset syntyvät tällöin luonnossa liikkumisesta, luonnon vaikutuksesta, kasvillisuudesta, sekä eläinten ja ympäristön tarkkailusta. Luontoon kohdistuva matkailu taas näkee luonnon ja sen tarjoamat mahdollisuudet matkailutuotteen toimintaympäristönä. (Lackman & Verhelä 2003, 98.)

Sukeltaminen kuuluu ensisijaisen vahvasti luontomatkailuun ja luontoon kohdistuvaan matkailuun. Vedenalainen maailma, luonto ja ekosysteemit kiehtovat sukellusmatkailijoita. Vesi elementtinä ja luonnonvoimana tarjoaa ainutlaatuisen elämyksen, jopa haasteen matkailijalle. Kaikessa luontomatkailussa, ja erityisesti herkissä ekosysteemeissä kuten koralliriutoilla liikuttaessa tulee huomioida ympäristövastuullisuus ja matkailun aiheuttamat rasitukset luontoon. Luontomatkailun eri osa-alueista sukeltaminen voidaan luokitella kuuluvaksi ensisijaisesti vesiretkien, luonnossa liikkumisen ja luontotarkkailun sekä eläinten katselun ja kuvauksen piiriin. Sukelluskalastus on ensisijaisesti luvanvaraista kilpailutoimintaa, joten sitä ei lasketa tässä kuuluvaksi luontomatkailuun.

Sukeltamisen voidaan katsoa kuuluvan vesiaktiviteetiksi ja sen voisi tältä osin liittää myös liikuntamatkailuun. Kuitenkaan sukelluksen liikunnallinen, lihasvoimia vaativa osuus ei ole useinkaan laitesukeltajille sukelluksen ensisijainen tavoite ja tärkeä elementti, vaan liikkuminen tapahtuu muun toiminnan ohessa.

Laitesukeltajat pyrkivätkin mahdollisimman rauhalliseen ja hallittuun liikkumiseen, sillä lihakset tarvitsevat happea ja lihasvoimin ponnistelu kuluttaa enemmän käytettävissä olevaa kallisarvoista ilmaa kuin rauhallinen eteneminen. Sukelluksen kesto saattaa lyhentyä useilla minuuteilla, jos sukeltaja joutuu esimerkiksi ponnistelemaan vastavirtaan ja happea kuluu ilmansaannin lisäksi myös lihastyöhön.

4.3 Harrastajamäärät ja lajin suosio

Suomalaisen sukellusmatkailun tutkimus on rajoittunut lähinnä opinnäytetöihin, joista erityisesti Kivisen (2009) tutkimus on tämän työn kannalta keskeinen. Kivisen esittämien tutkimustulosten pohjalta suomalaisten sukeltajien voidaan todeta olevan hyvin heterogeeninen joukko. Sukeltajia löytyy eri ikäluokista, koulutustasoista ja elämäntilanteista lähtien. Yhteisiä heille ovat kuitenkin sukeltamiseen ja matkustamiseen liittyvät arvot, joista erityisesti ympäristövastuullisuus koetaan tärkeäksi. (Kivinen 2009, 30.)

Sukeltaminen on suosittu vapaa-ajan harrastus, mutta myös kasvava matkailun ja turismin osa-alue. Sukeltamisen suosio on huipussaan erityisesti trooppisissa lomakohteissa kuten Thaimaassa, mutta myös pohjoiset alueet kuten Norja, Islanti ja kotimaan sukelluskohteet ovat herättäneet kasvavaa kiinnostusta sukeltajien keskuudessa. Suosituissa ja tunnetuissa sukellusmatkakohteissa, kuten Thaimaassa tai Egyptissä sukeltaminen on valtava matkailubisnes (Kivinen 2009, 18.)

Sukeltajien määrä on ollut viime vuosina kasvussa, ja saman kasvun voi odottaa yhä jatkuvan lajin kasvattaessa suosiotaan ja alan kehittyessä vastaamaan entistä paremmin laatutietojen kuluttajien vaatimuksia. Virkistys- ja urheilu-sukeltajien koulutus on Suomessa sukellusseurojen ja sukellusliikkeiden järjestämää toimintaa. Sukeltajaksi voi kouluttautua Suomessa myös puolustusvoimien kautta. Tällöin saa nimikkeeksi raivaus- tai taisteluskukeltajan luokituksen (Sukeltaja 1/15).

Sukeltajat voidaan jaotella karkeasti kolmeen eri tyyppiin: aktiiviset sukeltajat, turistit sekä potentiaaliset sukeltajat. Aktiiviset sukeltajat sukeltavat vapaa-ajallaan Suomessa ja matkustavat lomilla sukeltaakseen erilaisissa kohteissa. Turistit eivät ole niin aktiivisia kotimaassa, mutta sukeltavat lomakohteissa jos siihen on tilaisuus. Potentiaaliset sukeltajat eivät ole vielä aloittaneet sukellusharrastusta mutta ovat siitä kiinnostuneita ja saattavat lomallaan kokeilla tai jopa saman tien suorittaa peruskurssin innostuttuaan sukeltamisesta. (Kivinen 2009, 47.)

Vuosina 2009 - 2010 toteutetussa Kansallisessa Liikuntatutkimuksessa sukelluksen harrastajia ilmoitettiin olevan 12 000 (Kansallinen Liikuntatutkimus 2010). Kansallinen Liikuntatutkimus on ainut säännöllisesti toteutettava tutkimus jolla seurataan suomalaisten liikuntakäyttäytymistä ja liikuntatrendejä. 2005 - 2006 toteutetussa kyselyssä vastaava luku oli 13 500, joskin aktiivisia sukellusharrastajia arvioitiin olevan jopa 16 500. Tämä luku vastaa melko hyvin myös Sukeltajaliiton tuolloin antamaa arviota 16 000 aktiiviharrastajasta (Kivinen 2009, 7 – 8.)

Tutkimusten välissä tapahtunut notkahdus harrastajaluvuissa voi selittyä pitkälti viime vuosien haastavalla taloustilanteella joka on vaikuttanut laskevasti sekä vapaa-ajan harrastuksiin käytettäviin summiin, kuin myös kaukokohteisiin suuntautuviin lomamatkoihin, jotka ovat sukelluksen kannalta tärkeimpiä kohteita. Suomen matkatoimistoalan liitto ry:n (SMAL) julkaisemien tilastojen mukaan vuonna 2009 kaukokohteisiin suuntautuvien matkojen määrä väheni 12 % edelliseen vuoteen verrattuna. Vuonna 2013 vastaava luku oli 19 %. (SMAL. Lentäen tehdyt vapaa-ajan valmismatkat 2015.)

4.4 Liiketoimintana sukeltaminen

Sukeltaminen liiketoimintana voidaan jakaa kolmeen eri osa-alueeseen. Näitä ovat sukelluskoulutus, välineet, sekä elämykset (The Business of Diving, 2003). Useimmat sukellusyritykset tarjoavat näitä kaikkia; opastettuja sukellusretkiä, sukelluskursseja sekä välineistöä niin vuokrakäyttöön kuin ostettavaksi. Moni-

puolinen sekä laadukas palvelu ja tuotetarjonta ovat suosituissa sukelluskohteita sukellusyrityksen menestymisen kannalta välttämättömiä.

Ydintuote tai -palvelu on palvelun sisältö tai teema, jonka ympärille matkailupalvelutuote rakentuu. Palvelutuotteen kerroksiin kuuluvat ydintuote tai -palvelu, lisäpalvelut sekä tukipalvelut. Lisäpalvelut ovat yleensä ydintuotteen toteuttamisen kannalta välttämättömiä, kun taas tukipalvelut täydentävät tai parantavat palvelukokemusta ja ovat yritykselle keino erottua (Halmeenmäki 2015, 10 – 11.)

Sukellusmatkailussa palvelukonseptina ja ydintuotteena on sukeltaminen ohjelmapalveluna. Palvelukonsepti tarkoittaa matkailutuotteen ydintä, mitä asiakas odottaa kokevansa, ja kuinka yrityksessä luodaan edellytykset tällaisen kokemuksen syntymiselle (Boxberg & Komppula 2002, 99). Usein ydintuote tarvitsee kunnollisen toteutuksen varmistamiseksi erilaisia lisäpalveluita. Sukellusretken toteutumiseen tarvitaan lisäpalveluina muun muassa yhteistyötä erilaisten alihankkijoiden kanssa, teknisestä toteutuksesta huolehtimista (varusteet ja käytettävän kaluston kunto), opaspalveluita sekä muita vastaavia ydinpalvelun tuottamisen ja kuluttamisen kannalta välttämättömiä palveluita.

Tukipalveluihin sisältyvät palvelut, jotka lisäävät palvelukokemuksen miellyttävyyttä ja sujuvuutta ja parantavat tuotteen vetovoimaa. Näitä ovat esimerkiksi majoitukset, kuljetukset, ruokailut, sekä muu tuotteeseen mahdollisesti liitettävä ohjelmallinen toiminta, joka ei ole sukeltamista. Tällaisia ovat esimerkiksi muut ajanvietteet ja aktiviteetit, kuten alueen historiallisissa paikoissa ja kulttuurikohteissa vierailu.

Ydin-, lisä-, ja tukipalveluiden lisäksi matkanjärjestäjä voi keskittyä mielikuvatuotteen luomiseen. Mielikuvatuote kertoo asiakkaan näkökulmasta odotettavissa olevan elämyksen ja pyrkii kasvattamaan asiakkaan odotuksia palveluun liittyen. Tähän liittyvät vahvasti myös matkanjärjestäjän sekä sukellusmatkailutuotteen imagoon liittyvät asiat.

Sukellustuotekokonaisuus voidaan rakentaa neljän pääelementin varaan. Näitä ovat kiinnostavat ja ryhmän toiveiden sekä kokemusten mukaan räätälöidyt sukelluskohteet, turvallisuus, sujuvuus sekä laatu. Laadun määrittelyyn kuuluvat ainakin tekninen, toiminnallinen sekä vuorovaikutuksellinen laatu. Tekniseen laatuun sisältyvät kaluston ja välineiden kunto, saatavuus ja turvallisuus. Toiminnallinen laatu perustuu asiakkaan kokemukseen tuotteen toteutuksesta ja palvelun laadusta. Tähän vaikuttavat esimerkiksi oppaiden ja muun henkilöstön ammattitaito sekä retken ilmapiiri. Vuorovaikutuksen laatu tulee ilmi asiakkaan ja henkilökunnan välisessä kommunikoinnissa. Sukellustuotteen kannalta tämä laadun näkökulma on tärkeä, sillä sukeltajan ja sukellusoppaan välinen vuorovaikutus on oltava kunnossa asiakkaan viihtyvyyden ja turvallisuuden takaamiseksi. (Komppula & Boxberg 2002, 42 – 43.)

5 Tutkimusmenetelmät

5.1 Menetelmävalinnat

Kvantitatiivinen lähestymistapa pyrkii selvittämään tutkittavaa asiaa tai ongelmaa tilastollisesti. Tulospäätelmiä tehdään kerätyn aineiston tilastolliseen analyysiin perustuen. Kvantitatiivisessa tutkimuksessa keskeistä on järjestää tutkimus siten, että koottu havaintoaineisto soveltuu määrälliseen ja numeeriseen mittaamiseen. Tulosten tarkastelu tapahtuu usein numeerisesti, prosenttiosuuksin ja taulukoiden avulla. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2014, 139 – 140.)

Aineistonkeruumenetelmäksi valikoitui lomakekysely (liite 1). Menetelmän valintaan vaikuttivat tutkimusongelman laajuus, muotoilu, sekä kohderyhmä ja toteutus. Kvantitatiivinen tutkimusote mahdollisti mahdollisimman laajan tutkimusaineiston keruun. Kyselyn vastaajiksi pyrittiin saamaan mahdollisimman laaja ja heterogeeninen joukko. Kyselyn jakelukanavat valittiin siten, että se tavoittaisi mahdollisimman suuren osan suomalaisista sukelluksen harrastajista.

Kvantitatiivisessa tutkimuksessa määritellään tutkimuskohde eli perusjoukko, johon tutkimustulosten halutaan pätevän. Tavoitteena on saada tuloksista yleistettävissä olevia päätelmiä. Valitusta perusjoukosta määritellään otos. Otoksen tulee olla siten edustava, että sen pohjalta voidaan tehdä yleistäviä päätelmiä koko perusjoukosta. Eri otantatapoja on useita, ja niistä valikoidaan aina tutkimuksen luonteeseen, tarkkuustavoitteeseen ja otannan suuruuteen sopivin vaihtoehto. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2014, 180.)

Kyselyn kohderyhmänä olivat suomalaiset laitesukeltajat. Koska kohderyhmä oli niin laaja-alainen, koottavaa aineistoa pyrittiin rajaamaan muotoilemalla kysymykset spesifisti koskemaan sukellusmatkailua ja laitesukeltamista. Kysymysten tarkan muotoilun avulla karsittiin pois aiheeseen perehtymättömiä vastaajia. Kysely oli suunnattu ensisijaisesti laitesukeltajille, sillä se on sukellusmatkailun kannalta merkittävin sukeltamisen muoto. Kysely pyrittiin kohdentamaan ja jakamaan sellaisten kanavien kautta että se tavoittaisi sukeltajia, joilla on valmiudet ja riittävästi tietoa sukeltamisesta vastataksaan kyselyyn.

Tässä tutkimuksessa havaintoaineistona käytetty materiaali ei ollut perusjoukosta poimittu otos, vaan näyte. Kyseessä on näyte, kun havaintoyksiköiden edustavuudesta perusjoukkoon verrattuna ei ole takeita (Yhteiskuntatieteellinen tietovaranto 2015). Kyselyn tuloksista saatu näyte kuvaa osaltaan suomalaisten sukeltajien mielipiteitä koskien sukeltamisesta ja sukellusmatkailua. Kysely oli kaikkien tavoitettavissa ja vastaajat valitsivat itse osallistuvansa kyselyyn.

Tämän työn tarkoituksena ei ollut tuottaa kerätyn aineiston pohjalta rakennettuja selitysmalleja. Työn tavoitteen kannalta kyselyaineiston laadullinen analyysi on perusteltu. Laadullisella analyysillä pyritään tekemään havainnollistavia yleistyksiä ja päätelmiä kerätyn aineiston pohjalta. Kyselyaineistosta pyritään havainnoimaan tutkimusongelman kannalta keskeisten seikkojen tai teemojen esiintymistä. (Yhteiskuntatieteellinen tietovaranto 2015.)

Tämän lisäksi työssä esitetään selvityksen tavoitteen kannalta keskeisiä tuloksia prosenttiosuuksin ja taulukoin. Kokonaisvaltainen määrällinen analyysi ei ollut kuitenkaan olennainen, vaan pyrkimys oli hahmottaa sukeltajia lajinsa har-

rastajina ja kuvailla heidän kokemuksiaan sukellusmatkailusta. Tähän tarkoitukseen näytteeksi kerätyt aineistot soveltuvat hyvin.

Kyselyn kautta saatu näyte on kooltaan käytettävissä olleisiin resursseihin nähden hyvä. Suomessa on arviolta 16 000 sukeltajaa ja kyselyyn vastattiin 534 kertaa. Vastaajamääriä koskevat tavoitteet saatiin kyselyssä täytettyä. Vaikka vastausten määrä jää vain murto-osaksi suomalaisten sukeltajien lukumäärään verrattuna, siitä saadaan jo muodostettua kattava kuva suomalaisten sukeltajien mielipiteistä sukellusmatkailua kohtaan.

5.2 Kyselyn toteutus

Kysely toteutettiin Internet-kyselyihin erikoistuneen Survey Monkey – tilasto- ja kyselytyökalun avulla. Kyselyn Internet-linkkiä oli helppo jakaa eri kanavissa, ja tulosten kertymistä pystyi seuraamaan reaaliajassa. Ohjelman avulla pystyi järjestämään kerätyn aineiston tilastollisesti käsiteltävään muotoon, ja sillä pystyi toteuttamaan myös tilastollista analysointia. Kyselyn vastaamiseen kului keskimäärin aikaa noin viisi minuuttia.

Kysely toteutettiin yhteistyössä Sukeltajaliiton kanssa ja siihen oli mahdollista vastata täysin anonymisti. Sukeltajaliitto ilmoitti kyselystä Sukeltaja-lehdessä, Sukeltajaliiton Internet-sivuilla sekä sosiaalisessa mediassa (Facebook). Näiden kanavien lisäksi kysely julkaistiin harrastajafoorumilla (Snorkkeli.net), sekä Suomalaisen Sukelluskoulun jakelukanavilla. Ilman Suomalaisen Sukelluskoulun sekä Sukeltajaliiton tarjoamaa panostusta tutkimuksen toteutukseen vastausten määrä olisi jäänyt huomattavasti suppeammaksi.

Kysely oli avoinna helmi-maaliskuussa 2015 ja tuona aikana kyselyyn vastattiin 534 kertaa. Vastauksia tuli jaetun Internet-linkin kautta 268 ja Facebook-linkin kautta 266. Molempien kyselyyn johtavien linkkien tasavertainen tulos kertoo jakelukanavien onnistuneesta valinnasta. Vastauksia kertyi suomalaisten sukeltajien määrään nähden vähänlaisesti, mutta tavoitteeksi asetettu 500 vastausta saatiin kuitenkin täytettyä. Kyselylomake koostui 43 kysymyksestä joissa vas-

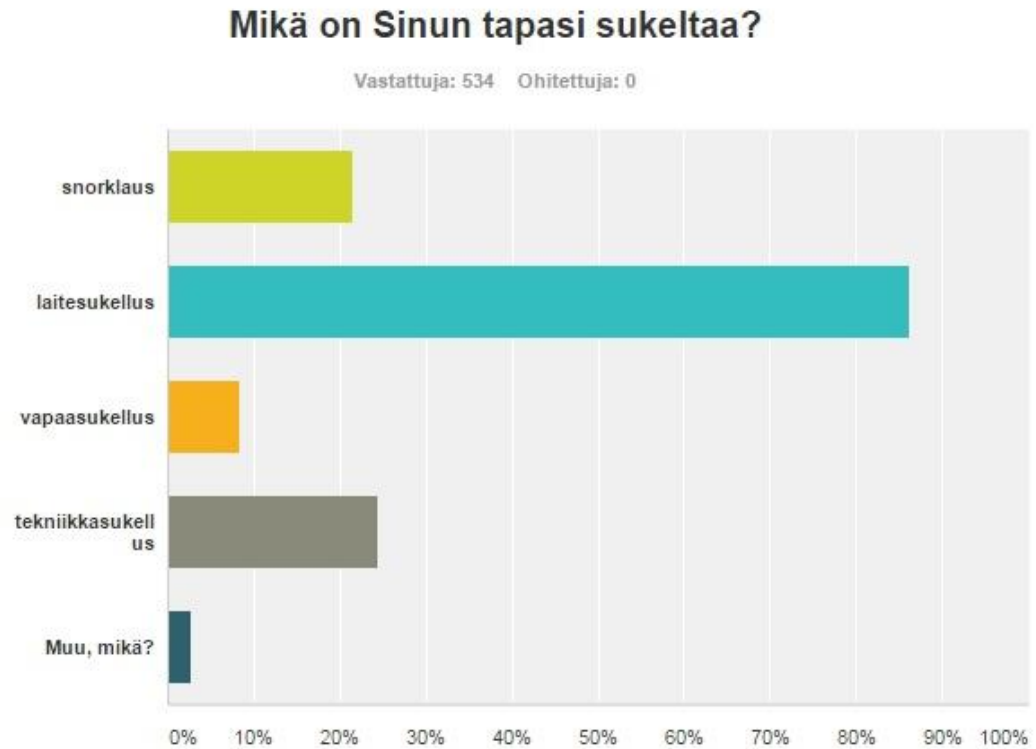
taajien perustietojen lisäksi oli kysymyksiä muun muassa seuraavista aiheista: suositut sukelluskohteet, matkaseura ja muut ajanvietteet, mitä erilaisista sukellusmatkoista ollaan valmiita maksamaan, ja millaisia arvoja sukeltajilla on esimerkiksi matkojen ekologisuuden ja eettisyyden suhteen.

6 Tulokset

6.1 Vastaajien perustiedot

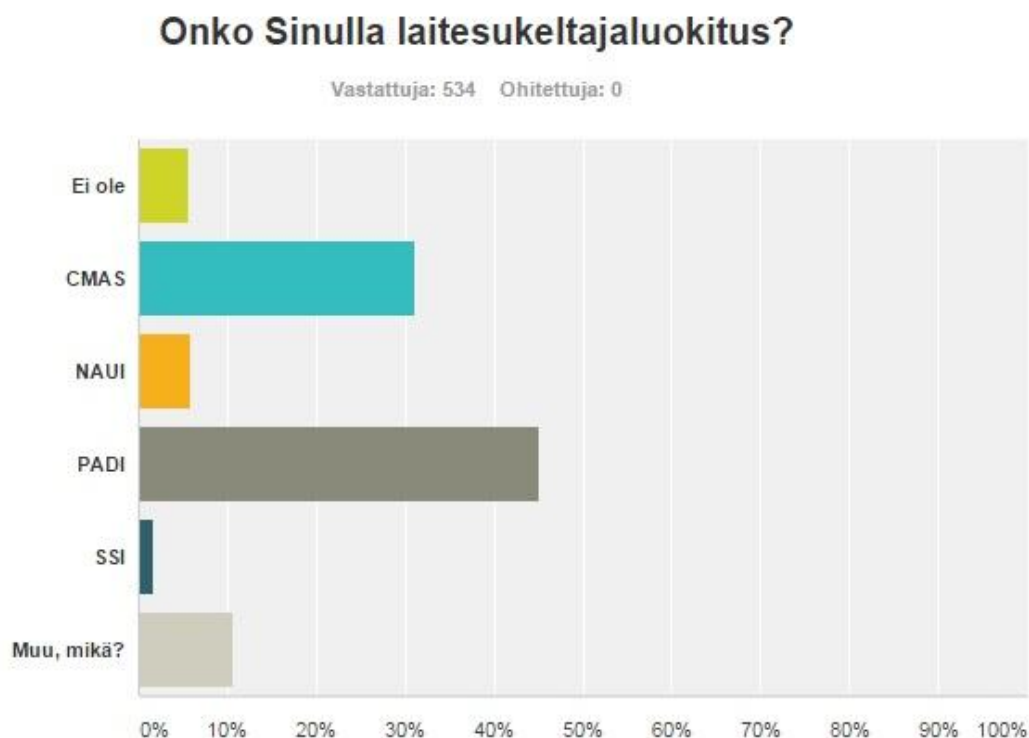
Tämän opinnäytetyön tutkimusongelmana oli selvittää suomalaisten sukeltajien sukellusaktiivisuutta sekä asenteita ja mielipiteitä sukellusmatkailua kohtaan. Erityisesti huomiota kiinnitettiin suosittuihin sukelluskohteisiin sekä siihen, mitä erilaisista sukellusmatkoista kuluttajat ovat valmiita maksamaan. Kysely julkaistiin helmikuussa 2015, ja siihen oli aikaa vastata 10.03.2015 saakka. Vastauksia kertyi 534 kappaletta.

Vastaajista 69 % oli miehiä ja 31 % naisia. Sukeltaminen on ollut perinteisesti melko miesvaltainen laji, ja se näkyy myös kyselyn vastaajien sukupuolijakautumassa. Naiset ovat kuitenkin yhä kasvavissa määrin myös löytäneet sukellusharrastuksen pariin. Suurin osa vastaajista on työelämässä ja keskituloisia. Vastaajien ikähaarukka vaihteli paljon, painottuen kuitenkin 30 - 45 vuotiaisiin. Vastauksia tuli verraten enemmän pääkaupunkiseudulta kuin muilta Suomen alueilta. Kysely oli ensisijaisesti suunnattu laitesukeltajille, ja tämän kohderyhmän kysely myös onnistuneesti tavoitti.

Kuvio 1. Vastaajista suurin osa on laitesukeltajia.

Vastaajien joukossa oli myös snorkkeli- sekä vapaasukeltajia ja erikseen tekniikkasukellukseen luokiteltuja sukeltajia. Laitesukeltajaluokituksista eniten oli CMAS sekä PADI-luokituksia, ja sukelluskoulutustasoltaan vastaajia oli kaikista eri luokitustasoista. 41 % vastaajista on sukeltanut 0 - 5 vuotta, 6 - 10 vuotta sukeltaneita oli 27 % ja 32 % vastaajista on sukeltanut yli 10 vuotta. 68 % vastaajista kuuluu johonkin sukellusseuraan. Tämä tulos vahvistaa oletusta siitä, että Suomessa sukellustoiminta on hyvin seurapohjaista ja yhteisöllistä.

Kuvio 2. Vastaajien sukellusluokitukset.

6.2 Sukelluskohteet

Eri sukelluskohteista kysyttäessä 11 % vastaajista kertoi, ettei sukella Suomessa. 32 % kertoi sukeltavansa Suomessa kuukausittain. Ulkomaille suuntautuvia sukellusmatkoja tehdään muutaman kerran vuodessa tai harvemmin kuin kerran vuodessa. 5 % vastaajista ei sukella ulkomailla lainkaan. Sukellusaktiivisuus vaihteli vastaajien kesken paljon. Todella aktiivisia sukeltajia, jotka sukeltavat yli 100 sukellusta vuodessa, oli 8 % vastaajista. Keskimäärin sukelluskertoja kertyy vuosittain useita kymmeniä, 16 % vastaajista sukeltaa alle 10 kertaa vuodessa. Kivisen jaottelu aktiivisiin harrastajiin, turisteihin ja potentiaalsiin sukeltajiin on havaittavissa myös tämän tutkimuksen tuloksissa (Kivinen 2009, 47).

72 %:lla vastaajista matkan ensisijainen tarkoitus on sukeltaminen. Muista matkan mahdollisista aktiviteeteista kysyttäessä suosituimmaksi nousivat erilaiset luontoon ja ympäristöön liittyvät retket ja harrastukset sekä rentoutuminen, hyvä ruoka ja matkasta nauttiminen. Sukellusmatkoja tehdään pääsääntöisesti ystävien tai puolison kanssa. Jos seurueen kaikki jäsenet eivät sukella, sukelluksien

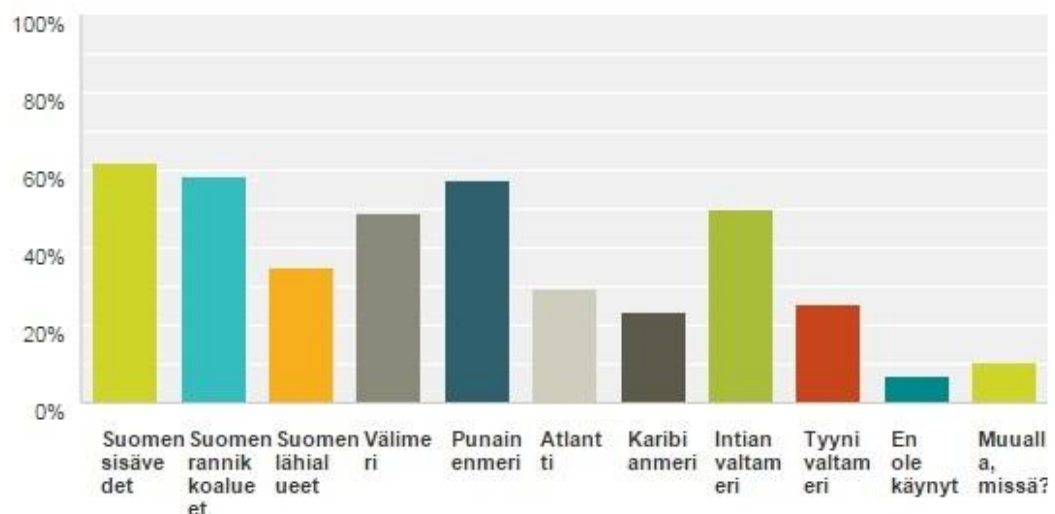
aikana uidaan, otetaan aurinkoa, snorklataan ja yleisesti ottaen nautitaan retkestä sekä maisemista.

Jotta kyselyssä pystyttiin mahdollisimman hyvin kattamaan kaikki suurimmat sukellusalueet, sukelluskohteet luokiteltiin ulkomaisissa kohteissa merittäin ja Suomen kohteet jaettiin sisävesiin sekä rannikkoalueisiin. Lisäksi Suomen lähialueet (Skandinavia ja Baltian maat) huomioitiin erikseen. Suomen sisävedet sekä rannikkoalueet nousivat kyselyssä suosituimmiksi sukelluskohteiksi. Tuloksiin vaikuttavat lähialueiden ja kotimaan kohteiden helppo tavoitettavuus verrattuna kaukokohteisiin. Ulkomaiden kohteista suosituin oli Punaisenmeren alue.

Kiinnostus eri sukelluskohteisiin oli monipuolista ja tasaista. Toivekohteista suosituimmiksi osoittautuivat Tyynen valtameren alueet kuten Australia, Filippiinit, Havaiji ja Malesia sekä Intian valtameren kohteet kuten Malediivit, Sansibar, sekä Thaimaa. Trooppiset vedet sekä kaukokohteet kiinnostavat sukeltajia eniten.

Minne kohteisiin olet tehnyt sukellusmatkoja?

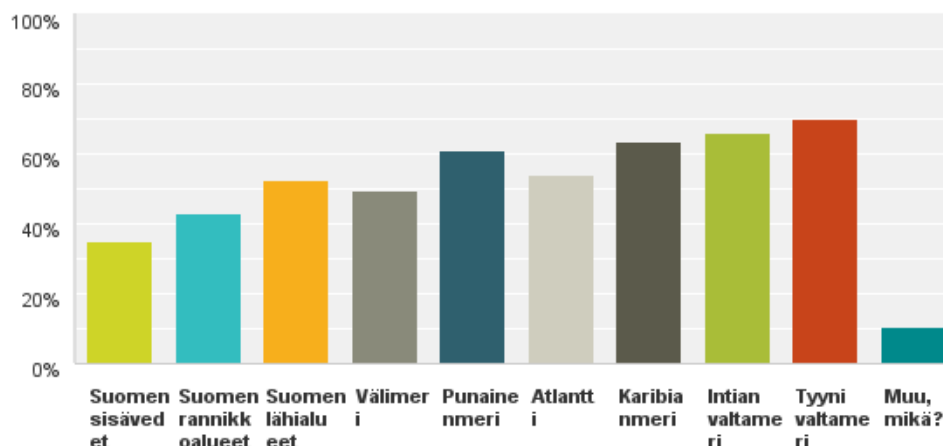
Vastattu: 534 Ohitettu: 0

Kuvio 3. Suosituimpia sukelluskohteita ovat Suomen kohteet sekä Punainenmeri.

Q16 Minne kohteisiin haluaisit tehdä sukellusmatkan? Suluissa alueiden esimerkkikohteita.

Vastattuja: 534 Ohitettuja: 0

Kuvio 4. Trooppiset vedet kiinnostavat sukeltajia.

6.3 Sukellusmatkojen ostaminen

Kyselyssä tutkittiin vastaajien maksuvalmiutta erilaisten sukellusretkien ja kohteiden mukaan. Ensimmäisenä kysyttiin Suomessa tai lähialueilla toteutettavien retkien hinnoista. Retkien hintoihin sisältyy matkajärjestelyt, opastus, majoitus, ensiapuvälineistö sekä sukelluksiin tarvittavat ilmat, eli kaasupullot ja niiden täyttö. Matkakulut ja ruokailut eivät sisälly hintaan. Yhden sukelluksen iltapäiväretkestä kuluttajat ovat valmiita maksamaan 0 - 50 euroa. Kahden sukelluksen päiväretkien sopivan hinnan katsottiin olevan 51 - 150 euroa. Suomessa tai lähialueilla toteutettavasta 4 - 5 sukelluksen viikonloppuretkestä ollaan valmiita maksamaan 151 - 250 euroa. Pitkästä viikonlopusta johon sisältyy 7 - 9 sukellusta asiakkaat ovat valmiita maksamaan 251 - 450 euroa.

Seuraavaksi kysyttiin viikon valmismatkasta, jonka hintaan sisältyvät lennot, majoitus puolihoidolla sekä 10 - 14 sukellusta. Matkakohdetta ei määritelty sen tarkemmin, mutta sillä että matkan hintaan sisältyy lennot, viitattiin ensisijaisesti ulkomaille suuntautuviin sukellusmatkoihin. 52 % vastaajista oli valmiita mak-

samaan matkasta 801 - 1200 euroa. 24 % vastaajista oli valmiita maksamaan yli 1200 euroa viikon sukellusmatkasta.

Viikon all inclusive liveaboard-matkasta, johon sisältyy 12 - 22 sukellusta, puolet vastaajista olisi valmiita maksamaan 1001 - 1500 euroa. Liveaboard-matkalla asutaan matkan ajan laivalla, josta käsin sukellukset tehdään. All inclusive-hintaan sisältyy täysihoito aluksella. Sukeltajan oma aktiivisuus vaikuttaa liveaboard-matkoilla toteutuneiden sukellusten määrään. Useimmiten sukelluksia tehdään 3-4 päivässä, ja näihin saa vapaavalintaisesti osallistua. 26 % vastaajista olisi valmiita maksamaan matkasta 1501 - 2000 euroa.

Nämä vastaustulokset ovat hyvin lähellä vastaavien matkojen todellisia hintoja. Vastaajilla on realistinen kuva sukellusmatkojen hintatasosta ja sukellusmatkojen kustannuksista. Suurin osa sukellusmatkoista varataan joko suoraan yrittäjältä tai Internetin kautta. 15 % vastaajista varaa sukellusmatkan matkatoimiston kautta. Vapaissa kommentteissa huomionarvoiseksi osoittautuivat myös sukellusseurojen kautta järjestetyt sukellusmatkat.

8 % vastaajista koki, että sukellusmatkoja on vaikeaa varata ja ostaa. Markkinoille kaivattiin näkyvyyttä ja toimijoita ja sukellusmatkakokonaisuuksiin räätälöimisen mahdollisuutta. Alla esitettynä on vastaajien kommentteja ja kehitystoiveita koskien sukellusmatkojen varaamisen haasteellisuutta.

”Laaja valikoima yhden luukun periaatteella, selkeät paketit, räätälöitävyys.”

”Varaaminen varmastikin helppoa, valmismatkoja ajatellen muualle kuin Suomeen ei tule ensimmäisenä mieleen kuin yksi palveluntarjoaja. Suomen sisällä olevia sukellusreissuja yms. en ole kyllä etsinytkään internetistä, mutta yhtäkkiseltään ei tule muita kuin kurssituksia eteen ja hylkypuistoon suuntaavat reissut Etelä-Suomesta. Mainontaa varmasti saisi olla enemmän, että saataisiin paremmin esille mitä on tarjolla.”

”Valmiita paketteja tarjolla vähän, joka sisältäisi matkan ja sukellukset tai sitten markkinointi ei tavoita minua. Yleensä varaamme sukellukset ennen matkaa suoraan yrittäjältä, ja lennot ja majoituksen erikseen.”

”Yrittäjän löytäminen on hankalaa ja en ole löytänyt kohdennettua markkinointia.”

6.4 Vastaajien arvoja ja asenteita sukellusmatkailua kohtaan

Kyselyn viimeisessä osiossa kysyttiin vastaajien mielipiteitä erilaisiin väittämiin. Vastaajia pyydettiin määrittelemään kuinka tärkeitä esitetyt väittämät heille olivat. Vastausvaihtoehdot määriteltiin asteikolla 1-4 jossa 1 ei ollut ollenkaan tärkeä, 2 oli jonkin verran tärkeä, 3 oli tärkeä ja 4 oli erittäin tärkeä. Väittämät koskivat sukellusmatkailun arvoja, matkajärjestelyjä sekä matkanjärjestäjien toimintaa.

Turvallisuuteen liittyviä asioita pidettiin pääsääntöisesti erittäin tärkeinä. Kohdemaan turvallisuustilanteen huomiointia pidettiin tärkeänä ja yleisen turvallisuuden huomiointia erittäin tärkeänä. Turvallisuuden huomiointiin kuuluvia osia alueita ovat esimerkiksi turvallisuusohjeet, ensiapuvälineet, muu välineistö sekä vakuutukset. Sekä sukellusvälineiden että muun käytettävän kaluston, kuten aluksien ja kompressorien hyvä kunto parantavat retkien turvallisuutta. Vuokravälineiden hyvää kuntoa pidettiin erittäin tärkeänä asiana. Hyvin huolletut ja nykyaikaiset laitteet ovat turvallisia ja parantavat asiakkaan sukellusmukavuutta.

58 % vastaajista ei kokenut sitä tärkeäksi, että opastusta on saatavilla omalla äidinkielellä. Matkanjärjestäjän oman oppaan osallistumista retkelle ei myöskään pidetty kovin tärkeänä. Sen sijaan kokeneiden paikallisoppaiden taidot ja pienet ryhmäkoot (maksimissaan 5 sukeltajaa / opas) koettiin tärkeiksi. Retkeen sisältyvät kuljetukset sukelluspaikalle ja takaisin koettiin myös tärkeiksi, ja ruokailut jonkin verran tärkeiksi. 89 % vastaajista piti tärkeänä tai erittäin tärkeänä, että matkan hinta kattaa kaikki pakolliset kulut, eikä yllättäviä lisämaksuja tule matkan varaamisen jälkeen. Useilla yrityksillä on käytäntönä, että esimerkiksi

luonnonpuistomaksut, tipit ja joissain tapauksissa jopa vuokravälineet eivät kuulu retken hintaan, vaan näistä asiakas joutuu maksamaan vielä erikseen. Vastausten perusteella tähän kaivataan muutosta.

Sukellusmatkailun paikallisille yrittäjille tuomaa hyötyä pidettiin tärkeänä. Sukellusmatkailun kautta suoraan tai epäsuorasti työllistyminen, esimerkiksi ruokapalveluiden, kuljetuksien, ja venemiesthistön kautta on useissa sukelluskohteissa paikallisille tärkeä elinkeino. Vastaajat pitivät erittäin tärkeänä, että matkanjärjestäjä sekä alihankkijat toimivat ihmisoikeuksia sekä työlakeja noudattaen. Matkanjärjestäjän sekä alihankkijoiden ympäristövastuullinen toiminta nähtiin myös erittäin tärkeänä. 81 % vastaajista piti tärkeänä tai erittäin tärkeänä että matkanjärjestäjä on sertifioitu sukellusorganisaation jäsen ja / tai rekisteröitynyt matkanjärjestäjä. Kaiken kaikkiaan sukeltajat arvostavat ympäristövastuullista toimintaa ja ovat itse myös kohtuullisen ympäristötietoisia matkailijoita.

Vastaajien arvomaailma ja asenteet olivat hyvin yhteneväisiä. Turvallisuutta, välineiden kuntoa sekä paikallisoppaiden taitoa pidetään tärkeänä, kun taas omalla äidinkielellä saatavaa opastusta tai matkanjärjestäjän oman oppaan mukanaoloa ei pidetty kovin tärkeänä. Ympäristövastuullisuus, paikallisten yrittäjien työllistyminen sekä lakien ja hyvien käytäntöjen mukainen yritystoiminta nähtiin tärkeänä tai erittäin tärkeänä. 36 % vastaajista piti tärkeänä tai erittäin tärkeänä, että heillä on mahdollisuus saada tietoa matkanjärjestäjän muista tai tulevista retkistä ja matkoista uutiskirjeen tai muun markkinoinnin muodossa.

Alla on esitettynä vastaajien vapaita kommentteja sukellusmatkailusta ja sukellusyritystoiminnasta. Toistuvia aiheita olivat selkeästi hinnoitellut matkapaketit ja matkaa sekä sukelluskohteita koskevan informaation helppo saatavuus. Erityisesti liveaboard-retkiä varataan matkanjärjestäjältä, muut sukellusmatkat, tai sukeltaminen osana muuta matkaa, koetaan halvemmaksi toteuttaa omatoimisesti. Useat sukeltajat ovat omatoimisia ja aktiivisesti järjestävät omat matkansa hakemalla tietoa Internetistä ja vertailemalla asiakaskokemuksia sekä arvosteluja. Ryhmäsukellusten sijaan oman parin kanssa rauhassa sukeltamista toivotaan usein, mutta vieraassa kohteessa ilman opasta sukeltaminen on suuri turvallisuusriski.

”Facebook on ylivoimaisesti tärkein kanava matkojen markkinoinnissa. Itse seuraan ilmoituksia ja tarjouksia FB:stä ja hankin tarvittaessa lisätiedot/teen varaukset matkanjärjestäjän verkkosivujen kautta.”

”Toivoisin enemmän helppoja sukellusvalmismatkoja eritasoisen sukelluskokemuksen omaaville ihmisille. Ja että olisi hyvät vuokravälineet tarjolla, ei tarvitsisi olla omia.”

”Minulle on yleensä aina jäänyt ilmoituksista epäselväksi mitä matkalle oikeasti pitää ottaa mukaan. Ja tuleeko yllättäviä lisäkustannuksia kuten ruuat tai lentomatkatavaroista. Ja näistä johtuen en ole vielä ulkomaille lähtenyt ollenkaan...”

”Itselle en reissua varattaessa tuijota niinkään pelkkää hintaa, vaan ajattelen hinta/laatusuhdetta. Hyvästä reissusta, jossa kaikki toimii asiallisesti ilman sääntämistä, olen toki valmis maksamaan hyvin.”

Kysely sai enimmäkseen positiivista ja kannustavaa palautetta. Kyselyyn vastaamalla oli mahdollisuus osallistua myös Suomalaisen Sukelluskoulun järjestämän sukellusmatkan sekä lahjakorttien arvontaan. Arvontaan pystyi osallistumaan jättämällä omat yhteystietonsa (nimi sekä sähköpostiosoite) kyselylomakkeeseen. 85 % kaikista vastaajista halusi osallistua arvontaan. Vaikka aihe koettiin vastaajien osalta tärkeäksi ja mielenkiintoiseksi, on hyvin todennäköistä että arvannon mahdollisuus lisäsi vastaajien aktiivisuutta osallistua kyselyyn.

7 Tulosten luotettavuus

Tutkimustulosten luotettavuutta voidaan arvioida vertaamalla tuloksia aiemmin toteutettuihin tutkimuksiin, kuten esimerkiksi vastaavatko tulokset aiempien tutkimuksien havaintoja tai saatuja johtopäätöksiä (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2014, 189). Kyselytutkimuksen tuloksia ei tarkastella yksittäisen vastaajan osalta. Mittaaminen tulee suorittaa siten että vastausten perusteella vastaaja pysty-

tään kuvailemaan mahdollisimman todenmukaisesti, kiinnittäen huomiota tutkimuksen kannalta olennaisiin ominaisuuksiin. Tähän pyrin muun muassa sillä, että kysely suunnattiin ensisijaisesti vain laitesukeltajille ja alan harrastajille, jolloin vastausten asianmukaisuus ja aiheutuntemus pysyivät vastauksissa mukana.

Mittaamisen luotettavuutta heikentäviä tekijöitä ovat heikko validius sekä heikko reliaabelius. Reliaabeliutta heikentävät satunnaiset vastauksissa esiintyvät virheet. Tällaisia ovat esimerkiksi kysymyksen väärin ymmärtäminen, epärehelliset vastaukset tai vastausten virheellinen kirjaaminen. Heikko reliaabelius heikentää koko tutkimuksen validiutta. Jos kyselylomakkeen kysymykset on muotoiltu huonosti, tai eivät vastaa tutkittavaa aihetta, kyselyn validius on heikko. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2014, 231 – 233.)

Kyselyn ja vastausten heikkoa luotettavuutta voidaan pyrkiä välttämään ja minimoimaan määrittämällä tutkittava otos tai näyte mahdollisimman tarkasti. Vastaajilla tulee olla edellytykset vastata kysymyksiin; tässä tapauksessa siis sukeltajat osaavat vastata sukellusaiheiseen kyselyyn. Muotoilemalla kysymykset selkeiksi ja helposti ymmärrettäviksi sekä lisäämällä vastaajien motivaatiota kyselyyn vastaamiseen parannetaan tutkimuksen luotettavuutta. Vastaajien motivaatiota pyrittiin lisäämään tarjoamalla mahdollisuus osallistua arvontaan kyselyyn vastaamisen yhteydessä. Tilastollisen päättelyn avulla näytteestä saatuja tietoja voidaan hyödyntää päätelmiin joissa määritellään perusjoukon asenteita tutkittavassa aiheessa.

Tässä selvityksessä tuli kiinnittää huomiota mahdolliseen vastausten vääristymään, sillä kysely oli avoin kaikille. Muukin kuin toivottu ja kyselyn kannalta relevantti kohderyhmä pystyi vastaamaan kyselyyn. Kyselyssä ei voinut edetä, ellei vastannut kysymyksiin eikä keskeneräisiksi jätetyt kyselylomakkeet tallennuneet vastauksiin. Kyselyssä ei siis ollut tyhjiksi jääneitä vastauslomakkeita. Toisaalta vastausten vaatiminen kyselyssä on saattanut vaikuttaa laskevasti myös haluttujen vastaajien vastausaktiivisuuteen, jos vastaajan mielenkiinto tai käytettävissä ollut aika eivät ole olleet vastaamiseen riittävät. Tästä syystä aineisto saattaa olla poikkeava todellisen perusjoukon oletettuihin tuloksiin näh-

den. Useimmiten kuitenkin tarkasti rajatun ja näinkin marginaalisen harrastuksen aihepiiriin liittyviin tutkimuksiin päätyvät vastaamaan vain aktiivisimmat lajin harrastajat sekä muut aiheeseen perehtyneet henkilöt, jolloin inkorrektiin ja käytökelvottoman aineiston osuus jää kohtalaisen pieneksi.

Tutkimustulosten luotettavuuden mittaamiseen voidaan hyödyntää aiemmin samasta aiheesta toteutettuja tutkimuksia. Kahden tutkimuksen yhteneväisiä tuloksia voidaan pitää reliaabeleina. Aiemmin toteutetuissa tutkimuksissa tuotettua materiaalia voidaan käyttää saatujen tutkimustulosten vertailuun ja luotettavuuden varmistamiseen. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2014, 189, 231.)

Avoimen kyselyn vaarana oli tutkimustulosten luotettavuuden heikkous. Tutkimuksen luotettavuutta pyrittiin vahvistamaan julkaisemalla kysely sukellusaiheilla foorumeilla, jolloin harrastajat löytävät kyselyn pariin, sekä tarkalla aihe- ja ajankohdalla ja asiantuntemusta vaativilla kysymyksillä. Tutkimustulokset olivat suurimmaksi osaksi yhteneväisiä aiempien aiheesta tehtyjen tutkimusten kanssa, joten myös tämä vahvistaa tutkimustulosten luotettavuutta. Kivisen (2009) esittämät tulokset vastaavat sukeltajien perustiedoilta myös tässä selvityksessä saatuja tuloksia. Vastaajien sukupuolijakauma oli hyvin samanlainen, kuin myös ikäjakauma ja sukelluskoulutuksen luokitukset.

Tutkimuksen tavoite toteutui sekä vastausten määrän että tutkimustulosten suhteen. Kyselyn avulla saatiin selvitettyä suomalaisten sukelluskäyttäytymistä sekä mielipiteitä sukellusmatkailusta. Sukellusmatkojen hinnoittelusta ja toteutuksesta saatiin käyttökelpoisia tuloksia. Tutkimusmenetelmäksi valittu kvantitatiivinen kyselytutkimus vastasi hyvin tutkimusongelman tarpeisiin ja tiedonkeruu toteutui onnistuneesti.

8 Pohdinta

Tämän mittaluokan tutkimuksen toteuttaminen oli henkilökohtaisena oppimisprosessina sekä haastava että antoisa. Toimeksiantajan sekä yhteistyökump-

paneiden hankkiminen vahvasti yhteistyötaitoja sekä verkostoitumistani suomalaiseseen sukellusyhteisöön. Kyselylomakkeessa esitetyt kysymykset vastasivat hyvin opinnäytetyön asetettuihin tavoitteisiin, joskin kysymysten muotoilussa nousi esille muutamia tulkinnanvaraisuuksia. Kyselyn luominen ja kysymysten muotoilu mahdollisimman yksiselitteisesti ja täsmällisesti opettivat huomioimaan kuinka eri tavoin vastaajat voivat kysymyksiä tulkita. Tieteellisen tekstin tuottaminen sekä vastausten analysointi antoivat hyvän pohjan opetella tutkimusten tekoa tai toteuttaa muitakin tutkimuksia myös vastaisuudessa. Työn ohella tapahtunut ammatillinen kasvu johti sukellusmatkailun ja matkailun ohjelmalveluiden entistä laaja-alaisempaan ymmärtämiseen sekä syvensi tietämystäni sukellusyritystoiminnasta.

Toivon että toteutetun työn avulla Suomalainen Sukelluskoulu pystyy kehittämään omaa yritystoimintaansa vastaamaan suomalaisten sukeltajien toiveita ja tarpeita. Missä tahansa elämyksellisessä palvelukonseptissa asiakkaan tarpeiden tulisi täyttyä, toiveiden toteutua ja odotusten ylittyä. Tähän päästään ammattitaidolla, ajantasaisella tiedolla, sekä laadun valvonnalla ja kehittämisellä.

Kysely tuotti toimeksiantajalle hyödyllistä informaatiota jonka avulla pystytään entistä paremmin kohdentamaan ja rakentamaan asiakkaiden toiveita vastaavia palveluita. Erityisesti matkapakettien hinnoitteluun on hyvä kiinnittää huomiota vastauksissa esiin tulleiden teemojen mukaisesti. Räätelöityjen kokonaisuuksien ja entistä joustavampien matkapakettien kehittäminen tulee olemaan tarjonnan laajentamisen kannalta huomioon otettava mahdollisuus. Uskon myös Sukeltajaliiton ja suomalaisen sukeltajayhteisön hyötyvän saaduista tuloksista esimerkiksi siten, että entistä paremmin pystytään kohdentamaan ja profiloimaan julkaisuja sukeltajia kiinnostaviin aiheisiin, kuten suosittuihin tai nouseviin sukellusmatkakohteisiin.

Tässä selvityksessä saadut tulokset ovat monelta osin verrattavissa Kivisen (2009) opinnäytetyön tutkimustuloksiin. Sukeltajien perustiedot olivat sukupuoli- ja ikäjakaumaltaan sekä sukeltajien koulutustasolta vastaavat Kivisen työhön. Sukelluskohteiden suosio ilmeni myös Kivisen työssä esitettyjen tulosten mukaisesti. Omassa työssäni perehdyin jonkin verran myös sukeltajien laadullisiin

kriteereihin sekä arvomaailmaan, joista ympäristötietoisuuden ja ympäristö vastuullisuuden korostuminen ovat selkeästi havaittavissa.

Jatkokehitysmahdollisuudet työlle ovat otolliset. Näin mittavasta aineistosta on mahdollista toteuttaa vielä tarkempi kvantitatiivinen analyysi. Tässä työssä on esitetty vain työn tavoitteiden kannalta tärkeimmät ja oleellisimmat prosenttijaumat. Tämän tutkimuksen pohjalta, tai tätä apuna käyttäen on mahdollista kehittää sukellusmatkailupalveluita, jotka vastaavat nykyiseen kysyntään. Tämä tutkimus voi myös viitoittaa tietä mahdollisiin lisätutkimuksiin esimerkiksi suomalaisten sukeltajien kulutuskäyttäytymistä tai tarjolla olevien palveluiden laatua koskien. Toivon, että työni tarjoaa käytännönläheisiä kehitysmahdollisuuksia suomalaiselle sukellusmatkailulle.

Lähteet

- Boxberg, M. & Komppula, R. 2002. Matkailuyrityksen tuotekehitys. Helsinki: Edita.
- Grönroos, C. 2009. Palvelujen johtaminen ja markkinointi. Helsinki: WSOY.
- Halmeenmäki, M. 2015. Markkinoinnin perusteet 5. Haaga-Helia. 26.03.2015
- Hemmi, J. 2005. Matkailu, ympäristö, luonto osat 1 - 2. Jyväskylä: Gummerus.
- Hirsjärvi, S. Remes, P. & Sajavaara, P. 2014. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Jennings, G. 2007. Water-based tourism, sport, leisure, and recreation experiences. Boston: Elsevier Butterworth-Heinemann.
- Kansallinen Liikuntatutkimus. 2009 - 2010. 2014.
http://www.sport.fi/system/resources/W1siZiIsIjIwMTMvMTAvMjQvMTUfMTIhNDd-fMTcwX0xpaWt1bnRhdHV0a2ltbXNfYWlrdWlzbGlpa3VudGFfMjAwOV8yMDEwLnBkZiJdXQ/Liikuntatutkimus_aikuisliikunta_2009-2010.pdf 07.03.2014
- Kivinen, R. 2009. Finnish Dive Tourism. Haaga-Helia. Degree Programme for Multilingual Management Assistants. Bachelor's Thesis.
- Lackman, P. & Verhelä, P. 2003. Matkailun ohjelmapalvelut. Helsinki: WSOY.
- Lapin Korkeakoulukonserni . Matkailualan tutkimus- ja koulutusinstituutti. 2010. Draaman kaari. Matkailualan tutkimus- ja koulutusinstituutti.
<http://matkailu.luc.fi/Tuotekehitys/Tyokaluja-/Tuotteistamiseen/Palvelusta-elamykseksi/Draaman-kaari>.
 20.10.2014
- Sukeltajaliitto ry, 2015. Sukeltaja-lehti 1 / 2015. Sukeltajaksi intissä. Sukeltajaliitto Ry.
- Sukeltajaliitto ry, 2014. Sukellus.
<http://www.sukeltaja.fi/content/fi/11501/67/67.html> 15.10.2014
- Sukeltajaliitto ry, 2014. Sukeltajaliitto.
<http://www.sukeltaja.fi/content/fi/11501/84/84.html> 06.12.2014
- Sukeltajaliitto ry 2015. Missä saa sukeltaa?
<http://www.sukeltaja.fi/content/fi/11501/80/80.html> 22.02.2015
- Suomen matkatoimistoalan liitto ry. 2009. Lentäen tehdyt vapaa-ajan valmismatkat vuosina 2008-2009. SMAL.
<http://www.smal.fi/loader.aspx?id=dc340b58-bb8a-4c96-98ef-220c8090edd9> 25.03.2015
- Suomen matkatoimistoalan liitto ry. 2013. Lentäen tehdyt vapaa-ajan valmismatkat vuosina 2013-2012. SMAL.
<http://www.smal.fi/loader.aspx?id=cd1bedd1-f7e8-47a8-9984-f3bf339e6d2f> 25.03.2015.
- The Business of Diving – A guide to success in the recreational diving industry. 2003. Rancho Santa Margarita: International PADI.
- Vikman, T. 2004. Sukellus. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.
- Yhteiskuntatieteellinen tietovarasto. Menetelmäopetuksen tietovarasto Kvanti-MOTV.
<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/otos/otantamenetelmat.html>.
 02.04.2015
- Yhteiskuntatieteellinen tietovarasto. Menetelmäopetuksen tietovarasto Kvali-MOTV http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_1.html.
 27.04.2015

Suomalainen sukellusmatkailija

Kyselytutkimus

Tässä kyselyssä pyritään selvittämään suomalaisten asenteita ja toiveita sukellusmatkailun osalta. Kysely on osa Karelia-Ammattikorkeakoulun matkailun koulutuksen opinnäytetyötä. Kyselyn yhteistyökumppaneina toimivat Sukeltajaliitto ry sekä Suomalainen Sukelluskoulu.

Kyselyyn vastaaminen kestää n. 5 minuuttia. Kyselyyn voi vastata anonyymisti.

Kyselyn yhteydessä on mahdollista osallistua arvontaan, jossa arvotaan Suomalaisen Sukelluskoulun toteuttama sukellusmatka Viroon kaudelle 2015 - 2016. (Matkan kesto 4-5 päivää, arvo 389 – 469 €) sekä 4 kpl 50 euron lahjakortteja Suomalaiseen Sukelluskouluun.

Perustiedot

1. Syntymävuosi
2. Sukupuoli
3. Missä asut, valitse postinumeroalueesi kahden ensimmäisen numeron perusteella
(00-02, 03-10, 11 - 19, 20-29, 30-39, 40-44, 45-59, 60-69, 70-82, 83-99)
4. Vuositulot (tulohaarukka 0-19 999, 20 000-39 999, 40 000-60 000, yli 60 000)
5. Ammatti
 - a. työelämässä
 - b. yrittäjä
 - c. työtön
 - d. opiskelija
 - e. eläkkeellä
 - f. varusmies- tai siviilipalvelus

Sukellusharrastuksesta

6. Mikä on sinun tapasi sukeltaa? (snorklaus/laitesukellus/vapaasukellus/tekniikkasukellus/muu, mikä)
7. Onko sinulla laitesukeltajaluokitus? (Ei ole, CMAS, NAUI, PADI, SSI, muu mikä?)
8. Mikä on luokituslasosi?
 - a. *Peruskurssi
 - b. **Jatkokurssi
 - c. ***Syventävät kurssit
 - d. Erikoiskurssit
9. Kuinka kauan olet sukeltanut (0-5v, 6-10, yli 10v)

Suomalainen sukellusmatkailija

10. Oletko jonkun sukellusseuran jäsen (kyllä/ei)

11. Kuinka usein sukellat Suomessa

- a. en sukella Suomessa
- b. harvemmin kuin kerran vuodessa
- c. muutaman kerran vuodessa
- d. kuukausittain
- e. viikoittain

12. Kuinka usein sukellat ulkomailla

- a. En sukella ulkomailla
- b. harvemmin kuin kerran vuodessa
- c. muutaman kerran vuodessa
- d. kuukausittain
- e. viikoittain

13. Kuinka monta kertaa vuodessa sukellat?

- a. 0-10
- b. 11-30
- c. 31-50
- d. 51-100
- e. 101-200
- f. yli 200

Sukellusmatkailu Suomessa ja ulkomailla

14. Sukeltaminen on matkan ensisijainen tarkoitus (Kyllä/ei)

15. Minne kohteisiin olet tehnyt sukellusmatkoja;

- a. Suomen sisävedet
- b. Suomen rannikkoalueet
- c. Suomen lähialueet, Skandinavia ja Baltia
- d. Välimerellä
- e. Punainenmeri
- f. Atlantti
- g. Karibianmeri
- h. Intian valtameri
- i. Tyyni valtameri
- j. muualla, missä?

16. Minne kohteisiin haluaisit tehdä sukellusmatkan? Suluissa alueiden esimerkkikohteita

- a. Suomen sisävedet (Kaatiala, Hossa, Saimaa)
- b. Suomen rannikkoalueet (Park Victory, Ahvenanmaa)

Suomalainen sukellusmatkailija

- c. Suomen lähialueet (Viro, Norja, Ruotsi)
- d. Välimerellä (Turkki, Malta, Kroatia)
- e. Punainenmeri (Egypti, Sudan)
- f. Atlantti (Azorit, Islanti, Britannia, Florida)
- g. Karibianmeri (Meksiko, Bahama-saaret, Belize)
- h. Intian valtameri (Thaimaa, Malediivit, Zanzibar)
- i. Tyyni valtameri (Australia, Filippiinit, Malesia, Hawaii)
- j. muualla, missä? tai joku kohde erityisesti

17. Kenen kanssa lähdet sukellusmatkalle? (yksin/puolison/perheen/ystävien kanssa)
18. Sukeltavatko kaikki seurueen jäsenet? (kyllä/ei)
19. Jos ei, mitä muut tekevät/haluavat tehdä sillä aikaa kun sukellat?
- a. eivät tule mukaan
 - b. nauttivat retkestä ja maisemista
 - c. ottavat aurinkoa
 - d. snorklaavat
 - e. harrastavat vapaasukellusta
 - f. uivat
 - g. valokuvaavat
 - h. muuta, mitä
20. Mitä muita aktiviteetteja haluat harrastaa matkallasi
- a. snorklaus
 - b. uinti
 - c. valokuvaus
 - d. auringon otto
 - e. maisemat ja ympäristö
 - f. kulttuuri- ja historialliset kohteet
 - g. muuta, mitä
21. Mitä olet valmis maksamaan sukellusretkestä Suomessa ja lähialueilla?
(Matkan hintaan sisältyy järjestelyt, opastus, ei matkakuluja tai ruokia)
Hintavaihtoehdot 0-50 / 51-150 / 151-250 / 251-450 / yli 450
- a. iltapäiväretki (1 sukellus)
 - b. päiväretki (2 sukellusta)
 - c. viikonloppuretki Suomessa tai lähialueilla (4-5 sukellusta)
 - d. pitkä viikonloppu Suomessa tai lähialueilla (7-9 sukellusta)
22. Mitä olet valmis maksamaan viikon valmismatkasta (sis. lennot, majoitus, puolihoito, 10-14 sukellusta) Hintavaihtoehdot 0-400/401-800/801-1200/1201-1600/yli 1600
23. Mitä olet valmis maksamaan viikon liveaboard – matkasta (all inclusive, n. 12- 22 sukellusta) 0-500 / 501-1000 / 1001-1500 / 1501-2000 / yli 2000

Suomalainen sukellusmatkailija

24. Mistä saat tietoa sukellusretkistä/matkoista/kohteista
- a. internet
 - b. matkatoimistot
 - c. suoraan yrittäjältä
 - d. ystävät, sosiaalinen media, "puskaradio"
 - e. mainonta ja markkinointi erilaisissa tapahtumissa, seuratoiminnassa, kadun varsilla jne.
 - f. muu, mikä
25. Mistä ostat / varaat sukellusmatkat tai sukellusretket
- a. suoraan yrittäjältä
 - b. matkatoimistosta
 - c. internetistä
 - d. muu kanava, mikä
26. Onko sukellusmatkoja helppo varata ja ostaa? (kyllä, ei) Jos ei, mikä helpottaisi matkojen varaamista? (vapaa kommenttikenttä)

Kuinka tärkeitä seuraavat väittämät ovat sinulle (1-ei ollenkaan tärkeä 5 erittäin tärkeä)

27. Saan opastusta omalla äidinkielellä
28. Kohdemaan turvallisuustilanne
29. Turvallisuuden huomiointi sukelluksilla (turvallisuusohjeet, ensiapuvälineet, vakuutukset)
30. Kokeneet paikallisopaat
31. Matkanjärjestäjän oma opas mukana matkalla
32. Vuokravälineiden kunto
33. Kuljetukset sukelluspaikalle ja takaisin
34. Ruokailu/eväät kuuluvat retken hintaan
35. Paikalliset yrittäjät työllistyvät sukellusmatkailun ansiosta (suoraan/epäsuorasti kuten ruokapalvelut, kuljetukset, veneen miehistö..)
36. Matkanjärjestäjä sekä alihankkijat toimivat ympäristövastuullisesti
37. Matkanjärjestäjä sekä alihankkijat toimivat ihmisoikeuksia ja työlakeja kunnioittaen
38. Pienet ryhmäkoot (max. 5 sukeltajaa/opas)
39. Matkanjärjestäjä on sertifioitu sukellusorganisaation jäsen (PADI tms) sekä rekisteröitynyt matkanjärjestäjä.
40. Matkan hinta kattaa kaikki pakolliset kulut eikä yllättäviä lisämaksuja tule matkan varaamisen jälkeen.
41. Minulla on mahdollisuus saada tietoa matkanjärjestäjän muista / tulevista retkistä/ tuotteista esim. uutiskirjeen muodossa.

Suomalainen sukellusmatkailija

42. Muita mielipiteitä tai kommentteja sukellusmatkailusta (vapaa kommenttikenttä)

43. Palautetta & kommentteja kyselystä (vapaa kommenttikenttä)

Kaikkien kyselyyn vastanneiden ja arvontaan osallistuvien kesken arvontaan Suomalaisen Sukelluskoulun toteuttama sukellusmatka Viroon kaudelle 2015-2016. (4-5 päivää, arvo 389-469 euroa) sekä 4 kpl 50 euron lahjakortteja Suomalaiseen Sukelluskouluun.

44. Haluan osallistua arvontaan (kyllä/ei)

Yhteystiedot: Nimi, sähköposti.

Arvonnan voittajalle ilmoitetaan asiasta henkilökohtaisesti. Suomalainen Sukelluskoulu voi halutessaan hyödyntää annettuja yhteystietoja suoramarkkinointiin. Tietoja ei luovuteta eteenpäin kolmansille osapuolille. Voin halutessani kieltää suoramarkkinoinnin ottamalla yhteyttä Suomalaiseen sukelluskouluun.

Kiitos vastauksestasi! Kyselyn tuloksia julkaistaan kesäkuun Sukeltajalehdessä!